

Cilt/Volume 3, Sayı/Issue 6, Temmuz/July 2021, ss. 161-186.

Geliş Tarihi–Received Date: 21.06.2021 Kabul Tarihi–Accepted Date: 13.07.2021

ARAŞTIRMA MAKALESİ – RESEARCH ARTICLE

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE
DEĞERLENDİRMELER

MUZAFFER DEMİR*

ÖZ

Hellen kentlerinin MÖ VII. yy.'dan itibaren Karadeniz kıyılarında koloniler kurdukları bilinmektedir. Kuzey, Batı ve Güney kıyılarındaki bu yerleşimlerin çoğu Miletos *metropolisi* tarafından kurulmuştur. Bu koloni yerleşimleri zaman içinde güçlü bir ekonomik ve siyasi yapıya sahip kentlere dönüşmüş, Batı Anadolu, Ege havzası ve Hellen anakarasındaki diğer önemli kentlerle ticari ve siyasi ilişkilerini geliştirmişlerdir. Aynı zamanda kuruldukları bölgelerdeki komşu kabilelerle de daha fazla etkileşim içine girmişler ve bu süreçte kendi egemenlik alanları içinde ve hatta ötesinde yeni ticaret merkezleri kurmuşlardır. Bu kabile topluluklarından İskitler, Kuzey'de Bosphoros Krallığı'nın başkenti Pantikapaion ve Olbia gibi kentlerin ticari ortakları haline dönüşmüşlerdir. Bu kentler, Hellen anakarası ve Ege havzasından genelde zeytinyağı ve şarap ithal ederken, köleler, büyükbaş hayvan, bal, bal mumu ve konserve balık ihraç etmişlerdir. İskitler bu ticarete özellikle köle sağlanmasında aracı rolü oynamışlardır. İskitli zanaatkarlar, metalürji sanatında, özellikle altın işçiliğinde Hellenlerden çok daha önce eşsiz ürünler ortaya koymuşlardır. Kuzey Karadeniz Hellen kolonilerinde değerli metalleri işleme zanaatının gelişmesine de önemli katkı sağlamışlardır. Aslında bu zanaatlarının yanı sıra okçuluk gibi diğer ilgi çeken hünerlerini başta Atina olmak üzere Ege dünyasına yaydıkları görülmektedir. Atina'nın MÖ VI. yy. başlarında Hellespontos (Çanakkale) boğazı girişinde Sigeion kolonisini kurduktan sonra, İskitlerle ilişkileri başlatmış olma ihtimali yüksektir. Yine aynı dönemde Olbialı Anakarsis, Atina'ya davet edilmiştir. Anakarsis İskit/Hellen kökenlidir ve aristokratik bir aileden gelmektedir. Muhtemelen beraberinde özel İskit okçu birliği ile gelmiş ve muhtemelen bu birlik iç çatışma tehlikesi karşısında Atina kurumlarının korunmasında görevlendirilmiştir. Atina'da uzun süre kaldığı ve bu süre zarfında demirci körüğü ve çömlekçi çarkı icatları yanında, sağlık ve okçuluk eğitimiyle ilgili bildiklerini öğrettiği anlaşılmaktadır. Anakarsis'in öncülüğünü yaptığı İskit kültür etkisi Atina'da zaman içinde kendisini göstermeye başlamıştır. Nitekim MÖ 570'li yıllardan itibaren Attika kırmızı ve siyah figür vazoları üzerinde İskit kostümleri ve silahlarıyla donatılmış okçu figürlerinin yoğun bir şekilde görülmesi tesadüf değildir. Aynı zamanda bu türden vazo ve muhtemelen metalürji imalatında İskit kökenli köle veya zanaatkarlar kullanılmıştır. Atina vazoları üzerindeki okçu figürleriyle ilgili tartışmalar, detaylarında farklılıklar görülse de iki temel bakış açısı etrafında dönmektedir; onlar ya günlük hayatın içinden Oryantal/İskit kökenlidirler ya da etnik elbiseler giymiş Atina vatandaşlarıdır. Atina vazoları üzerindeki figürler İskit *kydarisi*, *anaxyridesi*, *gorytosu* ve *akinakesini* temsil etmektedir. Pers rölyeflerinde de İskitler kendilerine özgü giyim tarzlarıyla ayrı bir millet olarak resmedilmektedir. Ayrıca Atina vazoları üzerindeki İskitli okçu kostümü tasvirlerine Karadeniz bölgesindeki kurganlardan gün yüzüne çıkarılan sanat eserleri üzerinde rastlanmaktadır. Vazo figürleri, muhtemelen MÖ VI. yy.'ın başlarından itibaren Atina'da aktif olarak hizmet eden İskit özel okçu birliğinin varlığını doğrulamaktadır. Okçular, genellikle savaşa hazırlık, atlı savaş arabaları, atlı ve ağır zırhlı birlik (*hoplites*), mitolojik/epik kahramanlık, az sayıda bireysel ve kehanet sahnelerinde gözükmektedirler. Başta savaşa hazırlık olmak üzere askeri yönlerinin öne çıktığı sahneler, onların bir dönem Atina'da özel okçu birlikleri olarak aktif hizmette bulduklarının en önemli göstergesidir.

Anahtar kelimeler: Karadeniz/Euxenos, Hellen molonileri, İskitler, Atina, Anakarsis.

* Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-Posta: dmuzaffer68@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7270-2317

RECONSIDERATIONS ON THE BEGINNING OF RELATIONS BETWEEN SCYTHIANS AND
ATHENS DURING THE SIXTH CENTURY BC

ABSTRACT

It is known that the Hellenic cities established colonies on the coasts of Black Sea starting from the VII th century BC onwards. Most of these colonies on the North, West and South coasts were founded by the *metropolis* of Miletos. Over time, these colonial settlements turned into cities with a strong economic and political structure and developed commercial and political relations with other important cities in Western Anatolia, the Aegean basin and the Hellenic mainland. They also interacted more closely with the neighboring tribes in the regions in which they were established, and in this process established new trade centers within and beyond their sovereignty. Scythians among these tribal communities became commercial partners of the cities of the North, such as Olbia and Pantikapaion, the capital of the Bosphoran Kingdom. These cities imported olive oil and wine from the Hellenic mainland and the Aegean basin, while exported slaves, cattle as well as honey, wax and preserved fish. The Scythians had played an intermediary role especially in the provision of slaves in this trade. The Scythian craftsmen had produced magnificent works of art in metallurgy and especially in gold processing long before the Greeks made. They also had contributed to the development of the precious metal processing craft in the Greek colonies of the Northern Black Sea. In fact, it is seen that they spread this craft and other interesting skills such as archery to the Aegean world, especially to Athens. Having established the colony of Sigeium at the entrance of the Hellespontine (Çanakkale) strait during the beginning of the VIth century BC, it is highly likely that Athens started relations with the Scythians. In the same period, Anacharsis of Olbia was invited to Athens. Anacharsis is of Scythian/Hellenic origin and comes from an aristocratic family. He probably came with a special Scythian archer unit, which was probably assigned to protect Athenian institutions against the danger of internal conflict. It is understood that he stayed in Athens for a long time and during this time he taught what he knew about health and archery education and introduced the inventions of blacksmith's bellows and potter's wheel as well. Scythian cultural influence, pioneered by Anacharsis, started to show itself in Athens over time. As a matter of fact, it is no coincidence that the archer figures equipped with Scythian costumes and weapons were portrayed extensively on Attica red and black figure vases from 570 BC onwards. The Scythian craftsmen seem to have also been used in the manufacture of these vases and possibly in the processing of metallurgical works. Discussions about archer figures on Athenian vases revolve around two main points of view, although there are differences in details; they are either of Oriental/Scythian origin in everyday life or they are citizens of Athens dressed in ethnic dresses. The figures on Athenian vases represent Scythian *kydaris*, *anaxyrides*, *gorytos* and *akinakes*. In Persian reliefs, the Scythians are depicted as a separate nation with their unique clothing styles. Additionally, the similar depictions of Scythian archer costumes on Athenian vases are also found on works of art unearthed from kurgans in the Black Sea region. The archer figures confirm the existence of the Scythian special archer unit, which had been actively serving in Athens since the beginning of the VIth century BC. Archers usually appear in war preparation, chariot, horsemen, heavy armored troops (*hoplites*), mythological/epic heroism, individual and prophecy scenes. The scenes in which their military aspects stand out, especially in preparation for war, are the most important indication that they were active in Athens for a while as special archer units.

Keywords: Black Sea/Euxenus, Scythians, Hellen Colonies, Athens, Anacharsis.

GİRİŞ

İskitler, MÖ VII. yy.'da Doğu'da Avrasya'nın Güney Kazakistan, Türmenistan ve Kırgızistan steplerinden Kuzey Karadeniz steplerine göç etmişler ve çevrelerinde, özellikle sahil kesimlerde kurulmakta olan Hellen kolonileri ile ilişkilerini geliştirmeye ve hatta onlara rakip olmaya başlamışlardır. Ege ve Hellen dünyası MÖ VIII. yy.'dan itibaren Karadeniz hakkında belli ölçüde bilgi sahibi olsa da, bölgedeki Hellen kolonizasyonu ve ticari keşif faaliyetleri MÖ VII. yy.'ın ikinci yarısında başlamıştır.¹ Başta Miletos olmak üzere, MÖ 560 yılından sonra Samos, Khios, Ephesos ve Smyrna gibi diğer İonia kentleri özellikle Kırım'da Kimmeria Bosphoros bölgesine yönelik kolonizasyon hareketinde yerlerini almışlar, Pantikapaion, Nymphaion, Tiritaka, Phanagoria, Theodosia ve daha geç bir dönemde (MÖ V. yy.'ın ikinci yarısı) Khersonesos gibi kentler kurmuşlardır.² İskitlerle ilişkilerin geliştirilmesinde en önemli rolü oynayacak olan Olbia kenti daha batıda, Dinyeper

¹ G. R. Tsetschladze, "Greek Penetration of the Black Sea", *The Archaeology of Greek Colonization: Essays dedicated to Sir John Boardman*, G. R. Tsetschladze, F. De Angelis, Oxford 1994. s. 115; R. Drews, "The Earliest Greek Settlements on the Black Sea", *Journal of Hellenic Studies*, 96, 1976, s. 18.

² G. R. Tsetschladze, "Greek Colonization of the Black Sea Area: Stages, Models, and Native Population", *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology*, Edt. G.R. Tsetschladze, Stuttgart 1997, s. 36; Tsetschladze, "Greek Penetration of the Black Sea", s. 120.

(Borysthenes) ve Dinyester (Tyras) nehirleri arasından akmakta olan Bug (Hypanis) nehrinin Karadeniz'e döküldüğü yer yakınlarında kurulmuştur. Olbia'nın hemen karşısında yer alan ve kuruluşunda nüfusunun yarısını yerel halkın oluşturduğu söylenen Berezan Adası üzerindeki *emporiumun* varlığını, halihazırda MÖ VII. yy.'ın ortalarından itibaren sürdürdüğü bilinmektedir.³ Hellen kolonileri, özellikle Dinyeper ve Bug nehir vadileri boyunca yaşayan başta İskitler olmak üzere yerel halklarla veya konargöçerlerle ticari ilişkiler içine girmeye başlamışlardır. Olbia, Pantikapaion, Myrmeikon, Kepoi ve benzeri kolonilerde istihkam duvarlarına rastlanmadığından MÖ VI. yy.'ın başlarında kuruldukları dönemde kolonistlerle yerel halklar arasındaki ilişkilerin sessiz ve barışçıl olduğu görüşü öne çıkmaktadır.⁴ Hellen tipi çanak çömlek ve İonia tarzı tunç eser buluntuları, karşılıklı ticaretin MÖ VII. yy.'ın başları ve özellikle VI. yy.'ın ilk yarısına kadar gittiğine işaret etmektedir.⁵

1. İskitler ve Karadeniz Kolonileri

İskitler genelde göçebe/nomadik hayat tarzını benimsemiş askeri bir devlet olarak organize olmalarına rağmen, fethettikleri veya etkileşim içinde oldukları yerleşik kültürlerin hayat tarzına ayak uydurmayı başarmışlar, zaman zaman haraca bağladıkları Hellen koloni kentlerinin maddi kültür gelişimine de katkı sağlamışlardır. Tsetskhladze ve Boardman gibi yazarlar çalışmalarında Hellen kolonilerinin başta İskit olmak üzere yerel kültürler üzerindeki etkisini öne çıkarırsalar da,⁶ Rostovtseff'in öncülük ettiği her iki kültürün de karşılıklı olarak birbirlerine katkı sağladığı görüşü daha tutarlı durmaktadır. Rostovtseff'e göre; İskitler sadece Hellenleri kendileri için çalıştırmamışlar aynı zamanda onları İskit gereksinimlerine adapte ettirerek yeni beceriler geliştirmişlerdir. Bu arada Hellenlerden hünerler ve taze bilgiler edinerek yeni sanat tarzları oluşturmuşlardır. Bu alışkanlıklar ve sanat üslupları İskitler aracılığı ile Merkez Rusya içlerine kadar nüfuz etmiş, Güney ve Merkez Rusya halkları arasında yaratıcı ve bağımsız çalışmaların önü açılmıştır. Yüzyıllar boyunca sadece kıyı kolonileri değil, Hellen ve Ege dünyasındaki kent nüfuslarının da hammadde ihtiyaçlarını karşılamalarına önemli katkı sağlamışlardır. Bu kentler, başta Atina olmak üzere, Güney Rusya'dan düzenli olarak ithal ettikleri yiyecek ürünleri ve hammaddeler sayesinde enerjilerini sanata, bilime ve endüstriye yönlendirebilmişlerdir.⁷ Aşağıda açıklayacağımız üzere, İskitler Ege dünyasındaki kentlerin sadece hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasında değil, aynı zamanda çeşitli alanlarda bilgi ve teknoloji transferinin yapılmasında da rol oynamışlardır.

Özellikle köle ticareti Hellen kentlerinin atölye imalatında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Karadeniz'den getirilen köleler MÖ. VI. yy.'ın başlarından itibaren Hellen dünyasında görülmeye başlamaktadır.⁸ Komşu topraklarda yaşayan İskitli veya diğer kabile liderleri, sadece İskit-Hellen karma

³ S. L. Solovoyov, "Archaic Berezan: Results of Recent Archaeological Investigations and its Historical Interpretation", *Frihes Ionien Eine Bestandsaufnahme (Milesische Forschungen Band 5)*, Panionion-Symposium Güzelçamlı 26. September-1. Oktober 1999, Edt. J. Cobet-V. von Graeve, W.-D. Niemeier, K. Zimmermann, Berlin 2007, s. 532-534; Eusebios (*chron.* 95b), Berezan'ın kuruluş tarihini MÖ 647 olarak vermektedir. Kuruluş tarihiyle ilgili tartışma için bkz. G. R. Tsetskhladze, "Once again about the Establishment Date of Some Greek Colonies around the Black Sea", *Settlements and Necropoleis of the Black Sea and its Hinterland in Antiquity*, Select papers from the third international conference 'The Black Sea in Antiquity and Tekkeköy: An Ancient Settlement on the Southern Black Sea Coast', 27-29 October 2017, *Tekkeköy Samsun*, Edt. G. R. Tsetskhladze, Sümer Atasoy, Oxford 2019, s. 11-13.

⁴ E. K. Petropoulos, "Ancient Greek Colonisation and Modern Scholarship: Colonial Endeavours in the Black Sea", *Greek Colonisation: New Data, Current Approaches*, Proceedings of the Scientific Meeting held in Thessaloniki (6 February 2015), Edt. D. Tsangari, P. A. Veleni, Athens 2015, s. 94.

⁵ A. M. Khazanov, "Scythians and their Neighbours", *Nomads as Agents of Cultural Change: The Mongols and Their Eurasian Predecessors*, Edt. R. Amitai, M. Biran, University of Hawai'i Press 2014, s. 39.

⁶ Tsetskhladze, "Greek Colonization of the Black Sea Area: Stages, Models, and Native Population"; G. R. Tsetskhladze, *The Greek Colonisation of the Black Sea Area: Historical Interpretation of Archaeology*, Franz Steiner Verlag 1998; G. R. Tsetskhladze, "The Scythians: Three Essays", *The Black Sea, Greece, Anatolia and Europe in the First Millennium B.C.*, Edt. G. R. Tsetskhladze, Jan Bouzek, Leuven 2011; G. R. Tsetskhladze, "Greeks, locals and others around the Black Sea and Its hinterland: recent developments", *The Danubian Lands between the Black Aegean and Adriatic Seas*, Edt. G. R. Tsetskhladze, A. Avram, J. Hargrave, Oxford 2015; J. Boardman, *The Greeks Overseas: Their Early Colonies and Trade*. 4th Ed. London 1999; J. Boardman, "Greek Archaeology on the Shores of Black Sea", *Archaeological Reports*, 9, 1963.

⁷ M. I. Rostovtseff, "South Russia in the Prehistoric and Classical Period", *The American Historical Review*, 26.2, 1921, s. 211-212. Bu bağlamda MÖ VII. yy.'dan itibaren Kuzey Karadeniz'de Hellen kolonilerinin kurulmasıyla birlikte Hellenlerin İskitler dahil diğer yerel kültürlerden (Maiotialılar, Sindialılar) de etkilendikleri ve bunun sonucunda sosyal tabakalaşmanın çok budunsal ve kültürlü ortamında hybrid kimliklerin oluştuğu; ideolojide ve sanattaki çok yüksek birleşim alanının birbirine karışmış ortakların büyük bir sosyo-kültürel evrimine yol açtığı görüşü ortaya konulmuştur (J. H. Petersen, *Cultural Interactions and Social Strategies on the Pontic Shores. Burial Customs in the Northern Black Sea Area c.550-270 B.C.*, Aarhus University Press 2010, s. 306-307). Bunun en güzel örneği olan Kırım Bosphoros Krallığı Sanat Sitili'nin temelinde Hellen ve Yerel olmak üzere iki artistik akımın toplamından doğduğu, bu çiftedeğerlilik ve bağdaştırmanın "Hellenleşme" (A. M. Butyagin, "Barrows of the Bosporan Kingdom during the 4th century B.C. as a Greek-barbarian Phenomenon", *Bollettino di Archeologia*, 100.106.3, 15) ve "Barbarlaşma" (L. I. Davydova, "Bosporan art": The Problem of Definition, *Greeks and Natives in the Cimmerician Bosporus 7 th -1 st Centuries B.C.*", Proceedings of the International Conference October 2000, Taman, Russia, Edt. S. L. Solovoyov, , BAR International Series 1729, Oxford 2007, s. 32-33) düalizmi altında işlendiği düşünülmektedir.

⁸ Khazanov, "Scythians and their Neighbours", s. 39. Ayrıca bkz. Ayrıca bkz. Polyb. IV. 38. 4-6; Strab. VII.13.12; Hdt. V.6; Dem. XXXIV. 10; Plin. NH. VI. 5; N. A. Gavrilyuk, "The Graeco-Scythian Slave-Trade in the Sixth and Fifth Centuries BC", *The Cauldron of Ariantas: Studies Presented to A.N. Shcheglovon his 70th Birthday*, (Aarhus), ed. P. G. Bilde, J. M. Højte, V. F. Stolba, Aarhus 2003, s. 75-85; D. Braund, "Neglected Slaves", *Vestnik Drevnei Istorii*, 2005, 4, s. 24-45; A. Avram, "Some Thoughts about the Black Sea and the Slave Trade

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

nüfusuna sahip Olbia kentinin değil diğer bazı önemli Kuzey Karadeniz kıyı Hellen kolonilerinin de iç kara bölgeleri ile ticaretlerini organize etmelerine destek sağlamaktalar, başta köle olmak üzere hububat ve mısır (karşılıklı), balık, değerli metal, büyükbaş hayvan, deri, kürk, muhtemelen değerli taş ve hatta kendi imal ettikleri iyi kalitede keramik ve madenden ürünleri (karşılıklı) şarap, elbise ve tuz gibi ürünlerle takas etmekteydiler.⁹ Satın alınan köleler, fazlası zanaat, maden, tarım ve askeriye gibi alanlarda çalıştırılmak üzere Ege dünyasına gönderilmekteydi.

MÖ VI. yy.'a tarihlendirilen Olbia kenti özel dökümanları, İskitlerden gelen çok sayıda kölenin Ege dünyasındaki Khios Adası gibi yerlere pazarlandığına işaret etmektedir.¹⁰ Bu köle ticareti çok daha önceden başlamış olmalıydı. Herodotos'un verilerini kabul edersek İskitlerin Olbia kurulmadan daha önce, MÖ VII. yy. başlarında Olbia kenti ve civarına yerleştiğini düşünebiliriz. MÖ V. yy.'ın ortalarında Olbia ve civarını ziyaret ettiği düşünülen Herodotos, İskitlerin kırsakların sütünü sağdırmak için köle kullandıklarını ve kıymız olarak adlandırılan fermente edilmiş bir içecek keşfettiklerini ve hatta sütlerin üzerlerini çalmamaları için köleleri kör ettiklerini bildirmektedir.¹¹ Herodotos, İskit grupları içinde Kraliyet İskitleri'nin en kalabalık ve en iyileri olduğunu, göçebe ve tarımla uğraşan diğerlerini "köle olarak gördüklerini" vurgulamaktadır.¹² Bu yarı göçebe ve savaşı İskit grubu, iç kara bölgelerinde ve orman steplerinde daha ilkel şartlarda yaşayan diğer komşu kabilelere düzenlenen akınlardan tutsak edilen binlerce kişiyi köleleştirebilmekteydi. Hatta bir dönem koruyucu rolü üstlendikleri komşuları Olbialılar ile nispeten barış içinde yaşamakta ve başta köle ticareti olmak üzere ticaretin akışına destek vermekteydiler. Ayrıca İskitli adı altında satılan köleler zor koşullara alışık olduklarından oldukça değerliydi. Sonuçta, İskitler ve Olbialılar arasında hizmet sektörü veya alışverişine dayalı ilişkilerin gelişmesinde özellikle köle ticaretinin önemli rol oynadığı görülmektedir. Başta Olbia olmak üzere, Berezan, Tanais ve Phanagoria gibi Kuzey Karadeniz kıyı yerleşimlerinde başlayan bu ilişkiler ağı zamanla Ege dünyasına da yayılmıştır. Aşağıda açıklayacağımız üzere, MÖ VI. yy. başlarında Atina'da çok önemli bir misafir olarak ağırlanan ve belli bir hizmet karşılığında geldiği görülen İskit/Hellen kökenli Anakharsis'in Olbialı olması tesadüf olmasa gerektir.

Gelişmekte olan Atina, Khios ve Hellen dünyasının diğer yerleşimleri MÖ VI. yy. başı itibariyle yenilenebilir fiziksel güce dayalı enerji taleplerini yerine getirmek için kölelere ihtiyaç duymaya başladıklarında, Karadeniz pazarı yavaş yavaş gelişmeye başlamıştır. Atina, ilk kolonisi Sigeion'u MÖ 600 yılı civarında Hellepontos (Çanakkale Boğazı) girişinde kurmuştur (Bkz. Harita 1). Atina'nın önde gelen liderlerinden Phrynon'un bu koloniyi öncelikle iç siyasi nedenlerden kaynaklanan kişisel bir teşebbüsle yerel halktan da destek alarak kurduğu görülse de büyük toprak sahiplerine olan borçlarından dolayı ekonomik zorluklar çeken sıradan halk daha iyi bir ekonomik gelecek ümidiyle koloni hareketine katılmış olmalıydı. Limanı olan Sigeion'un zaman içinde bir üs olarak *metropolis*i Atina'nın Karadeniz ile ticari ilişkilerinin güvenliğine ve devamlılığına öncülük etme ihtimali yüksektir. Daha sonra Atinalı Yaşlı Miltiades, MÖ 550'li yıllarda Sigeion'a yakın Thrakia Khersonesos (Gelibolu Yarımadası) bölgesinde yeni koloniler kurmaya başlamıştır. Hatta bölgenin yerel halkı Dolonkoi temsilcileri Atina'ya kadar gelerek, askeri hüner ve liderlik vasıflarına sahip Miltiades'i bu kolonileri kurmaya ikna etmiştir. Dönemin Atina tiranı Peisistratos, Miltiades ile arası iyi olmasa da kolonilerin kurulmasını engellememiştir. Peisistratos tiranlık yönetimini temsil eden Atina merkezli ticari faaliyetler de zaman içinde bölgeye kadar yayılmış olmalıdır.¹³

Atinalılar ile son derece iyi ilişkiler içine giren ve hatta bu ilişkileri ortak koloniler kurma sürecine kadar götüren Dolonkoi'den uygar bir kavim olarak bahsedilmektedir.¹⁴ Dolonkoi ile ikili ilişkiler daha önceden bölgede kurulmuş olan Sigeion kenti aracılığıyla başlamış olmalıdır. Miltiades bölgeye ulaştığında yaptığı ilk işlerden birisi Gelibolu (Bolayır) Yarımadası'na boydan boya bir duvar inşa etmek olmuştur. Bunun sebebi Kuzey Thrakia bölgesinden gelebilecek saldırıların önüne geçmektir. Muhtemelen Dolonkoi, kuzey komşuları olan başta Apsinthii olmak üzere Brygoi ve Edones gibi diğer kabilelerle sorunlar yaşamaktaydı. Diğer taraftan İskitler de MÖ VI. yy.'ın başlarından itibaren Tuna Nehri'ni geçerek bölge üzerine akınlara düzenliyor

before the Roman Domination (6th-1st Centuries B.C.), *The Black Sea in Antiquity: Regional and Interregional Economic Exchanges, Black Sea Studies 6*, Edt. V. Gabrielsen, J. Lund, Aarhus 2008, s. 242-245.

⁹ Azak denizinin kuzeyinde Tanais ve Kırım Yarımadası'nda Phanagoria *emporium*ları için bkz. Strab. V.2.2-4; XI.2.4, 10. Hellen ve İskit etnik topluluklarının Tanais'te ortak bir yaşam ortamı oluşturması konusunda bkz. Kopylov 2013, 105-108. Olbia gibi koloniler MÖ VI. yy.'ın ikinci yarısından itibaren İskit nüfuzu altına girmeye başlamış, nüfusları karışmış ve hatta haraç ödemek zorunda kalmışlardır (Khazanov "Scythians and their Neighbours", s. 40).

¹⁰ J. A. Vinogradov, "Rhythms of Eurasia and the Main Historical Stages of the Kimmerian Bosphoros in Pre-Roman Times", *Meetings of Cultures in the Black Sea Region, Between Conflict and Coexistence*, Edt. P. G. Bilde, J. H. Petersen, Aarhus 2008, s. 24.

¹¹ Hdt. IV. 2; D. Braund, "Analogy, polarity and morality in Scythian Hippake: Reflections on Herodotus, Histories 4.2", *Археология і давня історія України*, 2.27, 2018, s. 427-433.

¹² Hdt. IV. 20. 1.

¹³ Sigeion ve Thrakia Khersonesos bölgesinde kurulan kolonilerle ilgili olarak bkz. M. Demir, "M.Ö. 6. Yüzyılda Atina Şehir Devletinin Ticari Politikası ve Yerleşimleri", *Arkeoloji ve Sanat*, 107, Mart-Nisan 2002, s. 31-40.

¹⁴ Hdt. VI. 34.1; V. 3. 2; D. Asheri, "Herodotus on Thracian Society and History", *Hérodote et les peuples non Grecs*, Entretiens sur l'Antiquité Classique 35, Edt. N. Nenci, O. Reverdin, Geneva 1990, s. 139.

olmalıydı.¹⁵ Dolonkoi kavminin İskitlerinkine benzer bir kültüre sahip oldukları ve dolayısıyla en azından MÖ VI. yy.'ın başlarından itibaren İskitlerle ilişkilerinin olduğu çıkarımında bulunabiliriz. Dolayısıyla Sigeionlular, aynı zamanda Dolonkoi aracılığı ile İskitlerle de bağlantı kurarak karşılıklı ilişkilere girmiş olabilirlerdi. Sonuçta Atina, Çanakale Boğazı girişindeki kolonileri sayesinde MÖ VI. yy. boyunca Ege'den Karadeniz'e karşılıklı gidiş-gelişler konusunda söz ve bilgi sahibi olmaya başlamış ve hatta Dolonkoi gibi kendine dost kabileler aracılığı ile bunu gerçekleştirmiştir. Yine aynı yüzyılın başlarından itibaren Anakharsis ve maiyetindeki İskitlerin karşılıklı hizmet alışverişi doğrultusunda Atina'da dostça karşılandıkları ve birbirleriyle kültürel etkileşimi başlattıkları görülmektedir.

2. İskitli Anakharsis Atina'da

Atina'nın MÖ VI. yy.'ın başlarında Kuzey Karadeniz'de İskit-Hellen karışımı nüfusa sahip Olbia ile ilişki içinde olduğunu kanıtlayan en önemli delillerden birisi Anakharsis hikâyesidir. Herodotos, yukarıda da bahsettiğimiz üzere, Olbia vatandaşlarının Kraliyet İskitleri ile ticari ilişkiye girdiklerini ancak İskitlerin tamamının da bunu iyi karşılamadığını bildirmektedir. Bu bağlamda Hellen geleneklerine özenen İskit kraliyet ailesi mensuplarından Anakharsis ve Skyles'in hikâyelerini aktarmaktadır; Olbialı Anakharsis'in Atina'ya gittiğini, ancak ülkesine geri dönüşünde Tanrıça Kybele'ye tapınma gibi Hellen geleneklerini benimsemiş olduğundan İskit kralı Saulios tarafından öldürüldüğünü aktarmaktadır.¹⁶

Herodotos ve D. Laertios, Anakharsis'in tarihi bir kişilik olduğuna vurgu yapmaktadır.¹⁷ Diğer taraftan bilge Anakharsis karakteri, özellikle Kinik filozoflar kendisine soylu barbar rolü atfettiklerinden Plutarkhos, Diodoros, Tyanalı Apollonios, D. Laertios ve Loukianos gibi antikçağ yazarlarının eserlerinde epeyce yer edinmiştir.¹⁸ Anakharsis'i antikçağın Yedi Bilge'sinden biri olarak ele alan en erken yazar MÖ IV. yy. tarihçisi Kymeli (Aliğa'lı) Epheros'tur ki, daha sonra D. Laertios onun eserinden alıntı yapmıştır.¹⁹ Konumuz açısından önemli olan Anakharsis'in kanun yapıcı ve bilge Solon'un *arkhon* olduğu ve hukuki düzenlemeler yaptığı MÖ VI. yy.'ın başlarında Atina'ya gelmesi, onun misafiri ve arkadaşı olarak geleneksel tartışma toplantılarına katılmasıdır. Bu toplantılardaki felsefi diyalogların tamamının tarihi gerçekliği tartışmaya açık olsa da başta Palombino mermeri olmak üzere Anakharsis'in Atina'da Solon'u ziyaret ettiğini teyit eden kaynaklar bulunmaktadır; Anakharsis ve Solon arasındaki buluşma, özellikle Plutarkhos ve Loukianos'un düşünce ve yazımlarında yer alan önemli bir tema olmuştur.²⁰ Herodotos'un da vurguladığı üzere Anakharsis gözleme ve

¹⁵ İskitlerin MÖ VII. yy. itibariyle Tuna Nehri'ne kadar Karadeniz steplerine iyice yerleştikleri anlaşılmaktadır (T. Sulimirski, "Scythian Antiquities in Western Asia", *Artibus Asiae*, 17.3/4, 1954, s. 283). Medler ve Babililerle ittifak yaparak MÖ 611 yılında Asurluların başkenti Nineve'yi ele geçirmişler, Batı Asya'nın büyük kısmını talan etmişler ve Mısır sınırına kadar dayanmışlardır (E. D. Phillips, "The Scythian Domination in Western Asia: Its Record in History, Scripture and Archaeology", *World Archaeology*, 4.2, 1972, s. 133). Med kralı Kyaxares, MÖ 600 yılı civarında İskitleri yenilgiye uğratmış ve onları Küçük Asya'dan sürmeyi başarmıştır (T. Sulimirski, T. Taylor, "The Scythians", *Cambridge Ancient History III* 2.2, Edt. J. Boardman. Cambridge 1991, s. 567). Med istilası sırasında belki bir kısmı Lydia ordusunda paralı asker olarak hizmet etmeye başlamış ve hatta Hellas anakarasına geçen gruplar olmuştur. Nitekim MÖ VII. yy.'ın sonlarına doğru İskit kültürünün Sparta'da bilindiğine işaret eden deliller günümüze kadar ulaşmıştır; İskitlerin I. Dareios'un MÖ 513 yılındaki Thrakia üzerinden İskit seferi hazırlıkları sırasında Sparta kralı Kleomenes'e Perslere karşı ittifak yapma talebinde buldukları da bilinmektedir (M. Demir, "İskit - Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler", *Archivum Anatolicum*, 14.2, 2020, s. 182-187). Peisistratos'un oğlu Hippas tarafından Thrakia Khersonesos'un yeni tiranı olarak atanan Genç Miltiades, MÖ 524 yılından sonraki bir tarihte İskit saldırıları sonucunda kaçmak zorunda kalmış, I. Dareios'un İskit seferine gönülsüz de olsa destek vermiş, MÖ 493 yılı civarında Atina'ya geri dönmüştür. Onun Atina'ya İskit gelenekleri getirdiğine dair bkz. D. Williams, "Onesimos and the Getty Iliupersis", *Greek Vases in the J. Paul Getty Museum V, Occasional Papers on Antiquities* 7, Edt. M. True, Malibu 1991, s. 47. Genç Miltiades, MÖ 499 yılında Perslere karşı İonia ayaklanmasına destek vermiş, Çanakale Boğazı'nın girişinde Lemnos ve Imbros adalarını da ele geçirerek Atina'ya devretmiştir (Boardman, *The Greeks Overseas: Their Early Colonies and Trade*, s. 264-265).

¹⁶ Hdt. IV. 76-80; Diog. Laert. I. 8 [101-105].

¹⁷ Gnuros oğlu Anakharsis, Kaduides isimli bir İskit reisinin kardeşiydi ve annesi Hellen kökenliydi; hem İskitçe hem de çok iyi olmasa da Hellence konuşmaktaydı (Diog. Laert. I. 8 [101]; A. Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", *Hesperia*, 83, 2014, s. 451). Üzerinde ΣΚΥΛΕΩ (Skyles'in mülkü) yazısı bulunan bir resmi mühür Karadeniz'in batı kıyısında Istria kenti yakınında, ismini taşıyan sikkeler de büyük ihtimalle gömü alanı olan Nikonion'da bulunmuştur (Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", s. 457 ve dipnot 51).

¹⁸ M. Demir, "Lucianus'un Anakharsis adlı Eserinin İçerik Bakımından Tanıtımı ve Yorumu", *Uluslararası Samsatlı Lucianus Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Edt. M. Çevik, Adyaman Üniversitesi 2008, 36 vd.

¹⁹ *Diog. Laert. I. 1* [41]. Aynı zamanda bkz. Strab. VII. 3. 8-9; Diod. IX. 26.2.

²⁰ Palombino mermeri: IG XIV. 1297, II. 12-13 (Ἀνάχαρχος ὁ Σκ[ύθη]ς εἰς Ἀθήνας παρεγένετο ἄφ' [οὗ ἔτη...]); J. M. Balcer, "The Date of Herodotus IV.1: Darius' Scythian Expedition", *Harvard Studies in Classical Philology*, 76, 1972, s. 99-103. Sosikrates'e atıfta bulunularak onun 47. Olimpiyatlarda (MÖ 591-588) Atina'ya geldiği ve Hermippos'a atıfta bulunularak onun Atina'da kendi soyundan olanların misafiri değil de Solon'un misafiri olmayı tercih ettiği bir nüktüyle aktarılmaktadır. Bkz. Diog. Laert. I. 8 [101-102]. Anakharsis ve Solon arasında doğrudan bağlantı kuran Hermippos, Pherekydes, Plutarkhos, D. Laertios ve Loukianos gibi antik yazarların eserlerinde atıflar için bkz. D. S. Richter, *Ethnography, Archaeism, and Identity in the Early Roman Empire (Phd Thesis)*, University of Chicago 2001, s. 111-118. Alexandrialı Klemes (*Strom.* V.844) Pherekydes'ten (FGr Hist 3F 174) alıntı yaparak onun hakkında bilgi verdiğinden, Anakharsis'in VI. yy.'ın ilk yarısında yaşamış olma ihtimali güçlü kılınmaktadır. Onun Korinthos tiranı Periandros (MÖ 627-585) ve Lydia kralı Kroisos ile çağdaş olduğu konusunda ayrıca bkz. Diog. Laert. I. 8 [103-104]; Ath. *Deip.* 437 vd.; Diod. IX. 26. 2-5. Anakharsis hikâyesini ele alan kapsamlı çalışmalar için bkz. J. Kindstrand, *Anacharsis: the Legend and the Apophthegmata*, Upsala 1981, s. 33-50; A. M. Armstrong, "Anacharsis the Scythian", *Greece and Rome*, 17, 1948, s. 18-23.

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

keşif amacıyla Hellen dünyasına doğru yola çıkmış,²¹ Atina'da iken sadece Hellen kültürünün öğrencisi rolünü değil, yeri geldiğinde Hellenlere öğreten yabancı bilge rolünü de üstlenmiştir; hatta Loukianos *Anakharsis* adlı eserinde onun bir öğrenciden çok öğretmen rolü üstlendiğine vurgu yapmaktadır.²² *Anakharsis*'e Atinalıları hastalıklarından arındıran şamanik özellikler de atfedilmiştir.²³

Anakharsis hikâyesinin en baştaki temel ve popüler şeklinin dışına çıkan, onun felsefi bilgeliğinin de ötesinde öğretici ve zanaatkâr vasıflarına atıfta bulunan antik kaynakları da gözden geçirmek gerekmektedir. Bu noktada *Anakharsis*'in Atina'ya niçin gelmiş olabileceği sorusuna yanıt bulunabilir. Platon *Anakharsis*'i döneminin önemli doğa felsefecisi, matematikçisi, astronomu ve mühendisi Thales ile bir tutmakta ve hatta onun bazı pratik aletleri keşfettiğini bildirmektedir.²⁴ Strabon, Epheros'a atıfta bulunarak *Anakharsis*'in iki uçlu gemi çapasını keşfettiğini ve ayrıca bu mükemmel ve sağduyulu bilginin demirci körüğünü de keşfettiğini aktarmaktadır.²⁵ Ayrıca Plinius, isim vermeden kendinden önce bazı yazarların eserlerinde onun ilk kez çömlekçi çarkını keşfettiğini yazdıklarına işaret etmektedir.²⁶ Benzer şekilde D. Laertios, bazı yazarların çömlekçi çarkı ve çapanın ilk kez onun tarafından keşfedildiğini yazdığını tekrar etmektedir.²⁷ Bu kaynaklar dikkate alındığında, *Anakharsis*'in sadece Hellen kurum, kültür ve ideallerini öğrenmek için seyahate çıkmadığı, Atina'dan gelen bir talebe cevap verdiği çıkarımında bulunabiliriz. Solon'un ticareti teşvik ettiği ve bu doğrultuda Atina'ya vasıflı zanaatkarların gelmesi için adımlar attığı bilinmektedir.²⁸ Aslında *Anakharsis*, ilk keşfeden değil Hellas'a bu teknolojik bilgileri ilk takdim eden vasıflı kişi de olabilirdi. Bu bağlamda onun ve maiyetinin Atina'ya gelmesi/getirilmesi veya davet edilmesi, usta zanaatçılık anlamında beyin göçü veya talebinin en eski örneklerinden birisini temsil edebilir.

Kuzey Karadeniz İskitlerinin asıl geldikleri coğrafya olan Orta Asya'da özellikle Kazakistan ve Ural, Altay ve Tanrı dağları ırmaklarında altın madeni önemli miktarda bulunmaktaydı. Fergana vadisi yakınında uzanan Kopet dağ vahaları Güneydoğu Orta Asya'nın altın, gümüş ve bakır işletmeciliği açısından en önemli metalürji merkezleri arasındaydı; Türkmenistan'da bulunan ve en erken MÖ 2600 yıllarına kadar tarihlendirilen altın eserler bunu doğrulamaktadır.²⁹ Avrasya ve Kuzey Karadeniz step bölgelerindeki geniş coğrafyada İskit kültürüne ait olduğu düşünülen yaklaşık 3000 kurgan içinde değerli metal eşya barındıran en erkeni MÖ IX. yy. sonuna tarihlendirilmektedir.³⁰ Sibiryada Tuva Cumhuriyeti'nde bir İskit kraliyet gömü odasında (Arzhan 2) 2000-2003 yılları arasında gerçekleştirilen kazılar sonucunda çeşitli teknik ve tasarımlarda imal edilmiş çok sayıda altından nesneye rastlanmıştır. Maden oymacılığına dayalı altından ve diğer değerli madenlerden ürünlerin imalatında kullanılan istisnai tekniklerin çeşitliliği üzerine yapılan modern çalışmalar, Erken Dönem metal işçiliğinin Tuva bölgesinde ortaya çıktığı tezini desteklemektedir.³¹ MÖ IX. yy. sonlarından III. yy.'a kadar Tuva'dan Dinyeper nehrine kadar uzanan alandaki mezar buluntuları içinde; 'akinakes' olarak bilinen küçük İskit kılıçları, kamalar, zırhlar, ok uçları, tunçtan ve demirden at koşum takımları, altın süslemeleri, 'gorytoi' olarak adlandırılan elektron ve gümüşten yapılmış altın kaplamalı ok keseleri, elektron ve gümüş sofa

²¹ Hdt. I. 77.

²² Demir, "Lucianus'un *Anakharsis* adlı Eserinin İçerik Bakımından Tanıtımı ve Yorumu", s. 34, 38 vd.

²³ Plut. *Mor. (Hepta. Soph./Sept. Sap. Conv.)*, III.148 DE; Y. Ustinova, "Apollo Iatros: A Greek God of Pontic Origin", *Die Griechen und ihre Nachbarn am Nordrand des Schwarzen Meeres*, Beiträge des Internationalen archäologischen Kolloquiums Münster 2001 Eikon 9, Edt. K. Stähler-G. Gudrian, Münster 2009, 275-276. Kindstrand (*Anacharsis: the Legend and the Apophthegmata*, s. 21-23), *Anakharsis*'in şamanik bir karaktere sahip olduğunu uzunca tartışmaktadır. Bir diğer İskitli bilge Toxaris'in Atina'ya vebadan temizlemesi hakkında bkz. Louk. *Skyth. I*. İskitli şamanların iyileştirme ayinleri için bkz. Hdt. IV. 68. Antikçağ literatüründe İskitler üzerinden "soylu barbar" tartışması için bkz. A. O. Lovejoy, G. Boas, *Primitivism and Related Ideas in Antiquity: A Documentary History of Primitivism and Related Ideas I*, Baltimore 1935, s. 287 vd.

²⁴ Plat. *Pol.* X.600a. *Anakharsis*'e atfedilen özdeyişler için bkz. Demir, "Lucianus'un *Anakharsis* adlı Eserinin İçerik Bakımından Tanıtımı ve Yorumu", s. 35-36.

²⁵ Strab. VII. 3, 9.

²⁶ Plin. *NH.* VII. 57.

²⁷ Diog. Laert. I. 8 [105]: Εὐρεῖ δ' εἰς τὸν βίον ἄγκυρῶν τε καὶ κεραμικὸν τροχόν, ὡς τις ἐξ (Bazılarına göre o çapa ve çömlekçi çarkının kaşifidir). Diğer taraftan Antik Hellen literatürü kimin neyi icat ettiği konusunda bir rekabeti yansıttığından farklı isimler verilebilmektedir. Diodoros (IV. 76. 5), Daedalos'un yeğeni tarafından çömlekçi çarkının keşfedildiğini bildirmektedir. Ayrıca Strabon (VII. 3. 9), özellikle çömlekçi çarkı Homeros döneminde de kullanıldığından (II. 18. 599-601) ve bilindiğinden bu bilginin doğruluğundan şüphe duymaktadır. Plinius (*NH.* VII. 57), Atinalı Khoraios'un kilden kaplar yapan ilk kişi olduğunu, diğerlerinin ise Korinthoslu Hyperbios'un ilk kez çömlekçi çarkını icat ettiğini yazdığını bildirmektedir. Gerçekte çömlekçi çarkının kullanımıyla ilgili ilk kanıtlar, MÖ 4000 yılının sonlarında Güney Irak'tan gelmektedir (P. H. Acton, *Manufacturing in Classical Athens (Phd Thesis)*, University of Melbourne 2010, s. 82).

²⁸ J. G. Milne, "The Economic Policy of Solon", *Hesperia: Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 14.3, 1945, s. 240-241.

²⁹ K. Koçak, "Bozkır Türk Kültüründe Altının Ortaya Çıkışı ve İşlenip Yayılması", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences*, 9, 2017, s. 276-277, 282.

³⁰ A. Alekseev, "Some Problems in the Study of the Chronology of the Ancient Nomadic Cultures in Eurasia", *Journal on the Methods and Applications of Absolute Chronology: Geochronometria*, 21, 2002, s. 148. MÖ VII. ve VI. yy.'lara ait olduğu düşünülen 60; MÖ V. yy.'a tarihlendirilen 150 mezar bulunmaktadır (Tsetskhladze, "The Scythians: Three Essays", s. 122; A. I. Ivantchik, "The Funeral of Scythian Kings: The historical reality and the description of Herodotus (IV, 71-72)", *Barbarians of Ancient Europe*, Edt. L. Bonfante, Cambridge 2011, s. 75).

³¹ B. Armbruster, "Gold technology of the ancient Scythians - gold from the kurgan Arzhan 2, Tuva", *Archeo Sciences Revue d'archéométrie*, 33, 2009, s. 187-193.

aksesuarları, iş aletleri, elbise detayları, süs ve zinet eşyaları (göğüslük yüzük boyunluklar, bileklikler ve küpeler) gün yüzüne çıkarılmıştır. Sürekli mezar yağmalamalarına rağmen, bu buluntular içinde yirmi binden fazlasının altından nesne olması dikkat çekicidir. Burada vurgulanması gereken nokta, en erken metal işçiliği atölyelerinin Tuva bölgesinde keşfedilmiş olması ve metal işçiliğinin Doğu'dan batıya Tuna nehrine kadar uzanan alanlara yayılmış olmasıdır.³² Doğu'da Tuva gibi ormanlık step bölge halklarından kendi arzularıyla veya köleleştirilerek getirilen altın ustalarının Olbia gibi Kuzey Karadeniz Hellen kolonilerine ustalıklarını taşıması ve bu ustalıklarının sonrasında Ege dünyasındaki kentlere yayılması ihtimali dikkate alınmalıdır. Karşılıklı evlilikler yerel halklarla Olbialı Hellenler arasında zamanla artmaya,³³ karışık kandan çıraklar metal işlerinde çalışmaya başlamış olmalıdır.³⁴ Olbia gibi kentlerin çevresindeki kurganlardan fevkalade mükemmellikte bakır, gümüş, elektron, altın ve demirden metal işleri (kazanlar, *philae* ve *rhytonlar* ve benzerleri) keşfedilmiştir. Sonuçta, İskitli zanaatkarların altın ve gümüş kalıp işçiliğinde Hellenlerden çok daha tecrübeli oldukları anlaşılmaktadır.³⁵ Herodotos, biraz abartılı olsa da, İskitlerin özellikle altın ve bakır işçiliğini yaşam ve giyim tarzları üzerine yansıttığına vurgu yapmaktadır; hatta onlar silah ve atlarının koşu takımları ve zırhlarına kadar altın veya bakır kullanmışlardır.³⁶ Aşağıda aktaracağımız üzere Kazakistan'da bulunan "altın adam" mezarları Herodotos'un verilerini doğrulamaktadır.

İskitler ve Hellenler arasında ilk metalürji teknolojisi transfer yerleri hakkında da tahminlerde bulunulabilmektedir. Hellen yerleşimcilerin yerel komşularına saygı duyması ve onlarla iyi geçinmesi güvenlik, diplomasi ve ticaret açısından başarılı bir koloninin kurulması için kaçınılmazdı. Anakharsis örneğinde de olduğu gibi, Hellen kolonistler ve İskitler arasında erken dönem ilişkilerinde karşılıklı evliliklerin gerçekleştiği görülmektedir. Yerel yönetimlerle yaşama tarzı, konuşma ve ilişkiler aracılığıyla yapıcı bir etkileşim noktasına gelinmiştir ki bu da karşılıklı fayda ve çıkarlara dayalı *symbiosis* (birlikte yaşama) ve kültürel *osmosis* (belli bir davranışı yapma zorunluluğu duyma) şartlarını doğurmuştur.³⁷ Arkeolojik buluntular, bazı Hellen yerleşimcilerinin MÖ VII. yy. sonlarından itibaren Aşağı Dinyester vadisinden başlayarak kuzeye doğru Ukrayna step bölgelerine yaklaşık 400-600 km. ilerlediklerine, Belsk (Belskoye gorodistche), Nemirovo (Nemirovskoye gorodistche), Trakhtemirov, Pastyrskoye Belsk, Sharpovskoye, Kamenskoye, Matronino ve Zhabotin III gibi İskit yerleşimlerinde ortak yaşam alanı oluşturduklarına işaret etmektedir.³⁸ Örneğin, Dinyeper nehri kıyısında yaşayan Hellen kökenli Gelonoi halkı kıyıdaki *emporion*dan iç karada yaşayan İskit Boudini kavmiyle bir arada yaşamak için göç etmişti.³⁹ Göç edildiği düşünülen Vorskla nehri kıyılarında Belsk yerleşimi, yaklaşık 4000 hektar alanı kapsamaktadır, 36 km. den daha fazla uzunlukta oldukça güçlü surlarla çevrilmiş ve çevresinde 2000 civarında kurgan tespit edilmiştir; bu merkezi özellikleriyle İskit siyasi, askeri ve ticari gücünün yayılmasında önemli rol oynamış olmalıdır.⁴⁰ İskit Boudini kabilesi zamanla İskitçe-Hellence karışımı bir dil kullanmaya başlamıştır. Bu süreçte kereste, hububat ve köle ticareti yanında altın gibi değerli madenlerin erişimi, üretimi ve işlenmesi de hızlandırılmış olmalıdır. Yerleşim yerinin doğu ve batı tahkimat alanlarında metal işleme izleri, altın ve gümüş mücevher zanaatı, tunç atölye işçiliği ve çanak çömlek fırınlarına rastlanması Belsk'in önemli bir üretim merkezi olduğunu ortaya koymaktadır. Burada ve zamanla geniş bir alana yayılan metalürji ve diğer üretim merkezlerindeki çalışanların çoğunluğu İskitli olmalıdır.⁴¹ Diğer taraftan Belsk ve Bug

³² M. Demir, "İskitlerin Kökeni Üzerine Değerlendirmeler: Coğrafi Yorum", *Kâşgarlı Mahmut Anısına Türkiye ve Türk Dünyası Araştırmaları VII*, Edt. Y. E. Tansü, Ankara 2020, s. 259-277.

³³ E. D. Reeder, "Scythian Art", *Scythian Gold*, Edt. E. D. Reeder, H. N. Abrams, New York 1999, s. 50.

³⁴ Gavriljuk, "The Graeco-Scythian Slave-Trade in the Sixth and Fifth Centuries BC", s. 83.

³⁵ Engin Eroğlu, "İskitlerde Kuyumculuk", *Cappadocia Journal of History and Social Sciences (CAHIJ)*, 2014; Kürşat, "Bozkır Türk Kültüründe Altının Ortaya Çıkışı ve İşlenip Yayılması", s. 277-282. Güney Rusya Kuban bölgesi Maikop kurganında en erken altından bulunan örnekler (boğa figürinleri) MÖ 3700-3400 yılları arasına tarihlendirilmektedir (Kürşat, "Bozkır Türk Kültüründe Altının Ortaya Çıkışı ve İşlenip Yayılması", s. 277).

³⁶ Hdt. I. 215. İskit köken mitinde bahsedilen altından objeler için bkz. Hdt. IV. 5-7. İskit kralı Ariantes tarafından döktürülen devasa bakır kazan için bkz. Hdt. IV. 81. İskit kral mezarlarına yerleştirilen altından kaplar için bkz. Hdt. IV. 71. 4. Ayrıca İskitlerin iki ve üç çıkıntılı ok uçlarının dökümünde çok ileri seviyede oldukları ve bunun keşfine katkıda buldukları düşünülmektedir (Khazanov, "Scythians and their Neighbours", s. 34-35).

³⁷ D. Braund, "Scythian laughter: conversations in the northern Black Sea region in the fifth century BC", *Cultural interactions in the Black Sea Region in Antiquity*, Edt. P. Guldager, Aarhus 2008, s. 363.

³⁸ E. K. Petropoulos, "Ancient Greek Colonisation and Modern Scholarship: Colonial Endeavours in the Black Sea", *Greek Colonisation: New Data, Current Approaches*, Proceedings of the Scientific Meeting held in Thessaloniki (6 February 2015), Edt. D. Tsangari, P. A.-Veleni, Athens 2015, s. 95.

³⁹ Hdt. IV. 108-109; ayrıca bkz. E. K. Petropoulos, "Problems in the History and Archaeology of the Greek Colonization of the Black Sea In Grammenos", *Ancient Greek Colonies in the Black Sea I*, Edt. E. K. Petropoulos, Archaeological Institute of Northern Greece, Nr. 4, Thessaloniki 2003, s. 45.

⁴⁰ Petropoulos, "Ancient Greek Colonisation and Modern Scholarship: Colonial Endeavours in the Black Sea", s. 95; V. Yu. Murzin, "Key Points in Scythian History", *Scythians and Greeks, Cultural Interactions in Scythia, Athens and the Early Roman Empire (sixth centuryBC - first century AD)*, Edt. D. Braund, Exeter 2005, s. 36. 2005, 36-37.

⁴¹ Hdt. IV. 108'a atıfta bulunularak yapılan bu iddialar için bkz. Tsetskhladze, *The Greek Colonisation of the Black Sea Area: Historical Interpretation of Archaeology*, s. 50; Murzin, "Key Points in Scythian History", s. 36. Berezan yerleşiminde tunç işçiliğinin yapıldığına dair buluntular gün yüzüne çıkarılmıştır ve Hellen kolonizasyonunun erken dönemlerine tarihlendirilmektedir (A. M. Butyagin, "The History of the Northern Black Sea Region", *Greeks on the Black Sea, Ancient Art from the Hermitage, J. Paul Getty Museum*, Edt. A. A. Trofimova, Los Angeles 2007, s. 10). Aynı zamanda Aşağı Dinyester vadisi boyunca yerleşimlerde ve Berezan'da genellikle yerel özellikleri sergileyen çok miktarda el yapımı çanak çömlek gün yüzüne çıkarılmıştır; bu durum yerleşimde yerel renkli çanak-çömlek imalatı yapılması ihtimalini

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

nehri yakınında Nemirovo gibi ticari yerleşimlerde bulunan çanak çömlek (*amphorai* ve *oinoche*) buluntuları, MÖ VII. yy.'ın sonlarına ve VI. yy.'ın başlarına tarihlendirilmektedir.⁴² Gün yüzüne çıkarılan çanak çömleğin toplamda sadece yüzde yirmisi, Klasik dönem (Rhodos-Ionia) ithalatını oluşturmaktadır. Yerel üretimin en az üç kat hatta daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kapların üzerindeki hayvan tasvirleri ve avlanma sahneleri İskit hayvan sitilinde betimlenmiştir. Sonuçta, İskitli yerleşimcilerin çanak çömlek üretiminde de usta oldukları ve hatta ürettikleri çanak-çömleğin ticaretini yaptıkları çıkarımında bulunabiliriz.

Belsk gibi merkezlerdeki İskit-Hellen ortak üretim mekanizmaları, yöntemleri ve üslûplarının vasıflı ustalar aracılığıyla zamanla Kuzey Karadeniz kıyı kolonilerine ve buralardan Ege dünyasına yayıldığı çıkarımında bulunabiliriz. Olbaly Anakharsis'in de maiyetiyle birlikte Atina'ya karşılıklı mal veya hizmet değişimi sonucunda gelmiş ve uzun süre kalmış olma ihtimali bulunmaktadır. Yukarıda vurguladığımız üzere Atina'ya metal işleme ve çömlekçi çarkı teknolojisini getirmiş olabilirdi. MÖ VI. yy.'da Atina'da İskitlilerin ve İskitli zanaatkarların varlığına işaret eden deliller de bulunmaktadır. MÖ 570-560 yılları arasına tarihlendirilen ve Kleitias'a atfedilen siyah figür *skyphos* vazosu fragmanları üzerinde İskit kökenine işaret eden Skuleiei (Skyleia?) ismi görülmektedir.⁴³ Ayrıca MÖ 550-500 yılları arasına tarihlendirilen bir siyah figür *amphorası* üzerinde İskit kimliğine işaret eden Skythes ismine rastlanmaktadır.⁴⁴ Bunlara ek olarak, bir veya iki Skythes isimli vazo-ressamının MÖ 520-510 yılı civarında Atina'da çalıştığı bilinmektedir.⁴⁵

Karşılıklı hizmet değişimi ile ilgili olarak aklımıza gelen diğer öneri paralı askerliktir. Paralı askerler, genellikle kentlerin yönetim problemleri ve iç çekişmelerinin olduğu dönemlerde tercih edilmekteydi. Peisistratos iç çatışmalar sürecinde MÖ 546 yılında Atina'yı yeniden ele geçirdiğinde, Thebes ve Naxoslulardan yardım almıştır.⁴⁶ Yeni kurduğu tiranlık rejimini güçlü kılmak için de yabancı etnik gruplardan çok sayıda paralı asker (*epikouros*) toplamıştır.⁴⁷ Bu kapsamda Tym(nes)/Tyr(taio)/Tyr(onos) isimli Kariyalı bir aristokrat veya tiran, muhtemelen MÖ 546 yılından sonraki bir dönemde maiyeti ile birlikte Atina'ya gelmiş, Peisistratos yönetimine destek vermiş olmalıdır. Hatta kendisine ve askerlerine bu hizmeti karşılığında toprak parçaları bağışlanmıştır; bu Kariyalı liderin MÖ 525 yılı civarında Atina'da öldüğü tahmin edilmektedir.⁴⁸ Peisistratos tiranlık yönetimine MÖ VI. yy.'ın başlarında Solon döneminde başlayan sıradan halk ve aristokratlar arasındaki iç huzursuzlukların yol açtığı bilinmektedir. Solon döneminde fakir halk ile aristokratlar arasındaki gerginlik ciddi dereceye ulaşmıştı. Bu bağlamda Atina aristokrasisi, alt tabakadan gelebilecek şiddete dayalı tehditlere karşı Atina kurumlarını korumak için İskitli Anakharsis ve maiyetindeki özel okçu birlikleri davet etmiş olabilirdi.⁴⁹ Her iki dili de konuşan Anakharsis'in "İskitlerin ve Hellenlerin kurumları üzerine, hayatın basitliği ve askeri meseleleri kapsayan 800 satırlık bir şiir" yazdığı bilinmektedir; ayrıca o bir asker gibi öylesine açık sözlüdür ki "İskitli gibi konuş" özdeyişi onunla bağlantılandırılmıştır.⁵⁰ Anakharsis'in özellikle okçulukla ilgili askeri meseleler üzerine uzman olması mümkündür. Solon mülke dayalı askeri hizmet ve politik haklar bağlamında belirlediği en üstteki üç sınıfa (*pentacosiomedimni*, *hippeis* ve *zeugitai*) atlı ve ağır zırhlı birlikler (*hoplites*) olarak hizmet etmeleri yükümlülüğü getirirken, okçulardan söz edilmemektedir. Gerek duyulan okçular en alt sınıf olan *thetsten* sağlanmıyorsa, İskitli veya Giritli yabancı okçular alternatif oluşturabilirdi. Solon iyi bir stratejist olduğundan⁵¹, iç çekişmeler esnasında Atina kurumların korunması için okçuların dışarıdan sağlanması yönünde harekete geçmiş olabilirdi.⁵² Aşağıda bahsedeceğimiz bazı Atina vazo resimleri (Fig.5 ve 6), hatta bu okçuların Atinalı gençleri eğittiğine işaret etmektedir.

İskitli okçuların Solon döneminden sonra Peisistratos yönetimine de destek vermiş olabileceği önerilmektedir. Aşağıda kapsamlı olarak açıklayacağımız üzere, MÖ 570'li yıllardan itibaren Atina kırmızı ve siyah figür vazoları üzerinde görülen okçu figürlerinin İskit kökenli olup olmadığına dair tartışmalar çok eskiye gitmektedir. Werniche, vazolar üzerindeki bu figürlerin Peisistratos'un oğlu tiran Hippias tarafından kiralanan

güçlü kılmaktadır; bunlardan bazıları çömlekçi-çarkı ile imal edilmiştir (Petropoulos, "Ancient Greek Colonisation and Modern Scholarship: Colonial Endeavours in the Black Sea", s. 99-100).

⁴² Petropoulos, "Problems in the History and Archaeology of the Greek Colonization of the Black Sea In Grammenos", s. 45.

⁴³ Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", s. 457.

⁴⁴ Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", dipnot 52.

⁴⁵ Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", s. 453 dipnot 37. Skythes'e atfedilen bir diğer kırmızı figür vazoyla ilgili tartışma için bkz. D. Saunders, "Achilles in Malibu? A Cup Attributed to Skythes", *Getty Research Journal*, 4, 2012, s. 11 dipnot 25. Atina'da yabancı metalurji işçileri veya zanaatkarlarıyla ilgili doğrudan bir delil olmasa da, altın işçiliği yapan kölelerin daha yüksek fiyata satıldığı bilinmektedir (M. Demir, "Antik Dönem Atina Toplumunda Kariyalı Köleler", *Olba*, 11, 2005, s. 34).

⁴⁶ Hdt. I. 61.

⁴⁷ Hdt. I. 64.1.

⁴⁸ M. Demir, "Arkaik ve Klasik Dönem'de Tymnes Adlı Kariyalılar Üzerine Yeni Düşünceler", *Olba*, 14, 2006, s. 7-11.

⁴⁹ Hellence Skyth/İskit kelimesi, Eski İran dilinde "atıcı" veya "okçu" anlamına gelen kelimedenden türemiştir. Buna ilaveten, yay için kullanılan Helence 'toxon' kelimesi İskitlerden geçmez (O. Szemerényi, *Scripta Minora IV*, Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck, 1991, s. 214-215).

⁵⁰ Diog. Laert. I. 8 [101].

⁵¹ Paus. X. 36. 6-7.

⁵² MÖ 480 yılında gerçekleşen Marathon Savaşı'ndan önce Atina ordusunda düzenli okçu birliği olmadığı konusunda bkz. Paus. I. 23. 4; Hdt. VI. 112.

İskitli paralı askerlerden esinlenerek yapıldığını savunmaktadır; Hippias babasının ölümü üzerine istikrarı korumak için onların hizmetinden faydalanmış olabilirdi.⁵³ Helbig, çok geçmeden bu iddiaya destek vermiştir. Okçular Atina kolonisi Sigeion'da askere alınmışlar ve *hoplitesin* yardımcıları olarak görev yapmışlardır, gerçekten de İskit kökenlidirler ve tiranlık yönetimi sona erdikten sonra fizyonomilerinden anlaşılacağı üzere İskit kostümü giymiş Atina vatandaşlarının figürleri vazolar üzerinde resmedilmeye devam etmiştir.⁵⁴ Sonuçta, İskitli okçular veya paralı askerlerden hizmet alma girişimi çok daha öncesinde, Solon döneminde yine Sigeionlular aracılığı ile gerçekleşmiş olabilirdi. Bu okçuların MÖ VI. yy. boyunca Atina'daki varlığı, aynı döneme denk gelen vazolar üzerinde İskit kostümü giymiş okçuların portrelerinin yaygınlaşmasını tetiklemiş olmalıdır.⁵⁵

3. Atina Vazolarında İskitli Okçular

Atina'da İskitlilerin varlığıyla ilgili delillerin neredeyse tamamı sanat tarihi ağırlıklıdır; Atina vazoları üzerindeki ikonografi öne çıktığından tartışmaya açıktır ve birinci el kaynak olarak değerlendirilmelerinde güçlükler bulunmaktadır. Üzerlerinde Oryantal/İskit giyim tarzını yansıtan okçu figürlerinin yer aldığı Attika kırmızı ve siyah figür vazolarının, MÖ VI. yy.'ın ilk çeyreğinden itibaren Atina'da İskitlilerin varlığına işaret ettiği düşünülmektedir. Lissarrague ve Beazley Arşivi'nin kapsamlı kataloglarında, MÖ. 575-475 yılları arasına tarihlendirilen (yüzde seksen altısı VI. yy. sonlarına ait) 10.498 adet vazodan oluşan *corpusun* yüzde beşinde etkileyici bir biçimde okçuların (genelde erkek) görsellerine rastlanmaktadır. Bu yüzde beşlik rakam toplamda yaklaşık olarak 700 vazo ve fragmanını temsil etmekte ve bunların içinden de yüzde doksan üçü, genel toplamda yüzde beşi Oryantal/İskit kostümü giymiş olarak tasvir edilmektedir.⁵⁶ MÖ 570 yılı civarına tarihlendirilen meşhur François *kraterosu* bilinen en erken örnektir.⁵⁷ Bu vazo üzerinde resmedilen üç okçu, Kalydonia Yaban Domuz Avı sahnesinde Hellas'ın en meşhur kahramanlarından bazıları arasında yerini almaktadır; İskitlere özgü yay kullanmaktadırlar, elbiselerinin hepsi nispeten uzundur, sivri uçlu ve kulak kapaçlı şapkalar giymektedirler. Okçu figürleri, MÖ 540 yılı itibariyle tam olmasa da belli oranda tek tipe dönüşmektedirler; normalde ucu sivri ve sarkık kulak kapaçlı olan şapkalarının tepeleri eğimli hale gelmekte, uzun kollu ceket ve desenli pantolonlar, desenli tunik ve/veya tozluklar ve/veya gevşek, narin ve kelepçeli sandaletler giymeye başlamaktadırlar. Silah donanımı olarak; sigma şekilli yay ve hem yay hem de kama kılıfı veya kesesi olarak kullanılan İskit *gorytosu* sıkça görülmektedir. *Gorytos*, omuza asılı veya bir kemere bağlı ve sol kalçadan sarkar şekildedir. Bazen okçu figürleri, bir balta veya kısa kama (ἀκτινάκης) taşımaktadır.⁵⁸

Atina vazoları üzerindeki okçu figürleriyle ilgili tartışmalar, detaylarında farklılıklar görülse de iki temel bakış açısı etrafında dönmektedir; onlar ya günlük hayatın içinden Oryantal/İskit kökenlidirler ya da etnik elbiseler giymiş Atina vatandaşlarıdır. Yukarıda da belirttiğimiz üzere Helbig, bunların başlangıçta özel etnik İskit okçu askeri ünitesi iken yüzyılın sonlarında İskit kostümü giymiş Atina vatandaşları olduğunu savunmaktadır. Welwei'ye göre; İskit kostümündeki değişim incelendiğinde okçular epik efsane alanına aittirler, *hoplites* ile özel bir bağlantıya sahiptirler ve kahramanlık dönemi zırh teçhizatında görünen Homeros savaşçılarının eskortları olarak hizmet etmektedirler. Yaklaşık 700 vazodan oluşan *corpusu* inceleyen

⁵³ K. Wernicke, "Die Polizeiwache auf der Burg von Athen", *Hermes*, 26, 1891, s. 51-75. İskitli okçuların kurumları korumak için MÖ 457 yılından hemen sonraki dönemde yeniden Atina'ya getirilmeleri konusunda bkz. M. Demir, "İskitli Okçuların Atina'ya Getiriliş Tarihi Üzerine Yeni Bir Yorum (M.Ö. 5. YÜZYIL)", *Belleten*, 45, 244, 2001, s. 905-910.

⁵⁴ W. Helbig, "Eine Heerschau des Peisistratos oder Hippias auf einer schwarzfigurigen Schale", *SBMünchen II*, 1897, s. 259-320. *Hoplites*lerin yardımcıları olarak görev yapmaları konusunda ayrıca bkz. P. A. L. Greenhalgh, *Early Greek Warfare: Horsemen and Chariots in the Homeric and Archaic Ages*, Cambridge University Press, Cambridge 1973; B. M. Lavelle, "Herodotos, Skythian Archers, and the doryphoroi of the Peisistratids", *Klio*, 74, 1992, s. 78-97), yakın zamanda yapmış olduğu çalışmasında, bunların Herodotos'un sözünü ettiği (Hdt. I. 64), Thrakia'da Strymon Nehri'nden ἐπικούρος (paralı asker) olduklarını öne sürmektedir. Atina ve Mytileneliler arasında sürekli savaşlara dikkati çeken Herodotos (Hdt. V. 94), Peisistratos'un güç kullanarak Sigeion'u Mytilenelilerden aldığını ve kent başına gayri meşru çocuğu Hegesistratos'u tiran olarak atadığını bildirmektedir. Peisistratos'un oğlu Hippias da daha sonra buraya sığınmak zorunda kalmıştır.

⁵⁵ E. Hall, *Inventing the Barbarian: Greek Self-definition Through Tragedy*, Oxford 1989, s. 138.

⁵⁶ F. M. Lissarrague, *L'autre guerrier: archers, peltastes, cavaliers dans l'imagerie attique*, Rome 1991, s. 247-293. Başlangıçta nispeten az olan okçuların sayısı özellikle MÖ 550'li yıllardan itibaren artışı geçmektedir (D. A. Braund, "Scythian Archers, Athenian Democracy and a Fragmentary Inscription from Erythrae", *Antichnyi mir i Vizantiya. A special volume in honour of the 70th birthday of Kadeyev V.I.*, Edt. V. Meshcheryakov, Kharkov 1997, s. 52). Askeri içerik dışında *symposiona* katılan ve sadece İskit başlığı taşıyan ancak Hellen elbisesi giydirilmiş figürler bulunan 15 vazo daha bulunmaktadır (Lissarrague, *L'autre guerrier: archers, peltastes, cavaliers dans l'imagerie attique*, s. 141-149; M. Miller, "Foreigners at the Greek Symposium?", *Dining in a Classical Context*, Edt. W. J. Slater, Ann Arbor 1991, s. 59-81). Bunların Kerameikos'ta çalışan barbarlar veya paralı askerler olabileceği düşünülmektedir (M. F. Vos, *Scythian Archers in Archaic Attic Vase-painting*, Groningen 1963, 89-90). Miller, "Foreigners at the Greek Symposium?", s. 69-71), bir başlık giyme ve Pers kap çeşitleri kullanmanın Atina aristokrasisinin bazıları arasında Persler için sempati beslediğine ve belli oryantal objelerin kullanılmasının bu şahsiyetlerin elit olduğuna işaret ettiğini düşünmektedir. Ashında bu görüş, okçu figürlerinin *hoplites*lere ve kahramanlara eşlik eden ikincil sınıfı temsil ettikleri düşüncesiyle çelişmektedir.

⁵⁷ J. M. Barringer, "Hunters and Hunting on the François Vase", *François Vase: New Perspectives, Papers of the International Symposium - Villa Spelman, Florence 23-24 May 2003*, Edt. H. Shapiro, M. Iozzo, A. L.-Hafter, Bern 2013; J. Barringer, "Skythian Hunters on attic Vases", *Greek Vases: Images, Contexts, and Controversies*, Edt. C. Marconi, Leiden 2004.

⁵⁸ T. A. Davis, *Archery in Archaic Greece (Phd Thesis)*, Columbia University 2013, s. 170-171. Bkz. Fig. 1 ve 2.

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

Lissarrague'ye göre; figürler kavramsal bir karşılaştırmayla *hoplites* karşıtı bir sembol içine bağdaştırılmaktadır; *hoplites* elit savaşçıları öne çıkarılırken daha az asil silahlara sahip yabancı okçular kenara itilmektedir. Benzer şekilde Ivantchik, figürlerin bir epik kahramana eşlik eden alt rütbedeki epik hizmetkâr (*therapontes*) okçu karakterini sembolize etme anlayışıyla yapıldığını, dolayısıyla resimlerde kullanılan İskit kostümlerinin karaktere özel etnik kimliğe değil (Medler/Persler/Phrygler de olabilir) fonksiyonuna karşılık geldiğini önermektedir. Minns de *gorytos* giyen bu okçuları doğrudan İskit kökenli olarak değil de oryantal olarak adalandırmanın daha mantıklı olacağına vurgu yapmaktadır. Benzer şekilde Vos, kapsamlı çalışmasında konuya Atina'daki vazo ressamı açısından yaklaşmaktadır; okçular resmedilirlerken Atinalı ressamlar tarafından doğal hallerinde görülmek zorundadırlar, dolayısıyla Atina'da doğal hayatın bir parçasıdır ancak köken olarak tamamının İskitli olduğu söylenemez. Vos, ayrıca onların tirana değil kente tabi özel askeri birlik olarak hizmet ettiğini ve MÖ 500 yılı civarında Atina'dan ayrıldıklarını ileri sürmektedir. Pinney, okçu figürünün ne tam anlamıyla tarihi ne de epik dünyanın hayal ürünü olduğunu, kostümlerde İskit tarzı öne çıksa da tek bir etnik milliyetten çok kuzey konargöçerlerinin yaşadığı coğrafyayı işaret ettiğini düşünmektedir.⁵⁹ Temel iki görüş arasında vazolar üzerindeki okçu figürlerinin Oryantal/İskit kökenli olduğu düşüncesi ağır basmaktadır.

Öncelikli olarak; Atina vazoları üzerindeki figürlerin giyim tarzlarıyla Perslerle bağlantısı olma ihtimalini zayıflatabilecek deliller bulunmaktadır. I. Dareios (MÖ 522-486) döneminden kalma Persepolis'teki Apadana baz-rölyeflerinde, kostümleri zanaatkarlar tarafından dikkatlice işlenmiş çeşitli milletlerden elçiler tahta oturmuş krala hediye-getirme töreninde temsil edilmektedirler. Kral, tabi olan bu milletlerden sivri-uçlu şapka giyenlerin Saka tigraxauda adıyla bilinen İskit/Saka kavmini temsil ettikleri bilinmektedir.⁶⁰ Herodotos da İskitlerin giyim tarzlarıyla Perslerden ayrı tutulduklarını vurgulamaktadır.⁶¹ Dolayısıyla, vazolar üzerindeki okçu figürlerinin İskit kökenli olma ihtimali daha yüksektir; çünkü bunlar özellikle Atina ile Kuzey Karadeniz bölgesi nüfusu arasındaki ilişkilerin tarihine tanıklık etmektedir.⁶²

Bu figürler, muhtemelen MÖ VI. yy.'ın başlarından itibaren Atina'da aktif olarak hizmet eden İskit özel okçu birliğinin varlığını doğrulamaktadır. Okçular, genellikle savaşa hazırlık, atlı savaş arabaları, atlı ve ağır zırhlı birlik (*hoplites*), mitolojik/epik kahramanlık, az sayıda bireysel ve kehanet sahnelerinde gözükmektedirler. Başta savaşa hazırlık olmak üzere askeri yönlerinin öne çıktığı sahneler, onların bir dönem Atina'da özel okçu birlikleri olarak aktif hizmette bulduklarının en önemli göstergesidir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, Diomedes ve Hektor arasındaki savaş sahnesinde yere düşmüş bir İskitli okçunun (*gorytosu* ve sivri uçlu şapkasıyla) üzerinde "SCYTHES" yazısı bulunmaktadır.⁶³ Bu yazının yere düşmüş okçunun İskitli kimliğine işaret ettiği açıktır.⁶⁴ Ayrıca merkezinde birincil karakter olarak İskitli okçunun olduğu bir vazo örneğinde, yaşlı barbar kostümlü bir adam ortada sandalyede oturmakta, önünde savaşa giden bir İskitli okçu (*gorytos*, yay ve savaş baltasıyla birlikte) durmakta ve etrafı ikincil karakterde *hoplites* ile çevrilmektedir.⁶⁵ Bu İskitli okçunun aynı vazo üzerinde bir başka barbar askerden farklı tasvir edilmesi doğrudan onun etnisitesini belirtmeye yönelik bir çaba olsa gerektir. Bir diğer vazo örneğinde köpekle ve mızrakla avlanmaya giden iki yabancı atlı figürü görünmektedir; soldaki Thrakia mantosu ve *alopekisi*, sağdaki ise İskit kostümü (kareli triko ve sivri uçlu şapka) giymektedir.⁶⁶ Pek çok vazo içinde öne çıkan bir diğerinde; İskit kostümlü okçular ve *hoplites* arka arkaya iki çift halinde askeri hareket halinde resmedilmektedirler; kalkanların arkasında çömelen *hoplites*lerin yanlarındaki İskitli okçular yaylarını çekmektedirler.⁶⁷ Burada görülen okçuların *hoplites*in hemen yanında savaşmaları onların ikinci karakter olmadıklarını göstermektedir.⁶⁸

⁵⁹ Konuyla ilgili tartışmaların kapsamlı değerlendirmesi ve ilgili modern yazarların eserlerine atıflar için bkz. Davis, *Archery in Archaic Greece*, s. 173-190.

⁶⁰ Bkz. Fig. 3. Benzer şekilde, Persepolis kral mezarları (Taht Taşıyan Halklar Rölyefleri), Behistun rölyefi ve Tatarlı Mezar Odası resimlerindeki İskit/Saka betimlemeleri için bkz. M. Gleba, "You Are What You Wear; Scythian Costume as Identity", *Ancient Textile Series 3, Dressing the Past*, Edt. M. Gleba, C. Munkholt, M.-L. Nosch, Oxbow Books 2008, s. 17-18; M. Duran, "Pers (Akhaimenid) Bağlamında Sakalar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21.3, 2019, s. 735-742. Persler veya İskitlerin kendi imal ettikleri silindirik mühürler üzerindeki tasvirleri için bkz. E. H. Minns, *Scythians and Greeks: A Survey of Ancient History and Archaeology on the North Coast of the Euxine from the Danube to the Caucasus*, Oxford 1913, s. 61.

⁶¹ Herodotos, Pers kralı Kserkses'in ordusunda MÖ 480'li yıllarda görev yapan İskit/Saka askerlerinden bahsederken (VII. 64), "başlarında koni biçiminde (uzun uçlu) takkeler (*kyrbasia*) vardı; ayaklarına bol poturlar giyiyorlardı, ülkelerine özgü yayları ve hançerleri, ayrıca balta yerine kendi ulusal *sagaris*leri vardı..." diyerek kısa ve genel bir bilgi vermektedir.

⁶² Braund, "Scythian Archers, Athenian Democracy and a Fragmentary Inscription from Erythrae", s. 52.

⁶³ S. Minasyan, *Scythian Archers in Ancient Attic Vase Painting: Their Identity and Function (MA Thesis)*, Thessaloniki 2016, Fig. 18; Ivantchik, "Scythian Archers on Attic Vases" on Attic Vases: Problems of Interpretation", s. 221-222. Bkz. Fig. 4.

⁶⁴ Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", s. 457.

⁶⁵ Minasyan, *Scythian Archers in Ancient Attic Vase Painting: Their Identity and Function*, Fig. 17. İskit kostümü giymiş okçuların merkezi rol oynadığı diğer vazo örnekleri için bkz. Fig. 5 ve 6.

⁶⁶ Minasyan, *Scythian Archers in Ancient Attic Vase Painting: Their Identity and Function*, Fig. 23. Herodotos'un da bildirdiği üzere İskitlerle bağlantılı Türkmenistan coğrafyasında yaşayan lurkai/Turkai/Turkae kabilesinin at, ok ve köpekle avlanmaları konusunda bkz. Hdt. IV. 22. 2; Demir, "İskitlerin Kökeni Üzerine Değerlendirmeler: Coğrafi Yorum", s. 253-254.

⁶⁷ Minasyan, *Scythian Archers in Ancient Attic Vase Painting: Their Identity and Function*, Fig. 19.

⁶⁸ Diğer asker ve savaş sahneleriyle ilgili olarak bkz. Minasyan, *Scythian Archers in Ancient Attic Vase Painting: Their Identity and Function*, Fig. 5, 14, 15, 20, 21, 22.

Okçu figürü sahneleri öylesine canlı ve belirgindir ki, sadece mitolojik bir düşüncenin ürünü olmadıkları anlaşılmalıdır. Çeşitli biçimleri bulunan mitolojinin vazo ikonografisi üzerine yansıtılmasında *mythostan logosa* geçişin tarihi nitelikteki kavramsal temellerinin izlerine ulaşabilmek mümkündür. Yazının çok yaygın kullanılmadığı MÖ VI. yy.'da tarihi kişilik ve olaylara kolaylıkla epik ve mitolojik öğelerin eklenerek görselleştirildiği ve üretime dönüştürüldüğü anlaşılmalıdır. Bu sırada söylemsel ve aktarımsal üretim aralığının gündelik toplumsal ilişkiler açısından etkilenmeme ihtimali zayıftır. Yukarıda kısaca değindiğimiz François vazosu üzerinde resmedilen domuz avına katılmış, İskit kostümü giymiş üç okçuyu ele alalım. Aslında bu vazo üzerindeki çeşitli sahneler (Kalydon kralının hasattan sonra Artemis'e adakta bulunmayı unutarak kahramanları domuz avına davet etmesi; Artemis'in buna kızarak vahşi bir domuzu tarım alanlarını yok etmesi için göndermesi; kahramanlardan Meleagros'un öldürdüğü domuzun kellesi ve kürkünü aşık olduğu Atalante'ye vermek istemesi ancak akrabalarının buna karşı çıkması; aralarında çıkan kavgada Meleagros'un ölmesi ve annesi Althai'nın intihar etmesi) kendi içinde yerel ve bölgeler arası sosyal ve duygusal ilişkiler ağının nasıl kurulduğu yönünde önemli bilgiler sağlamaktadır. Vazo üzerindeki görsellerin genelinde Aitolia bölgesinin Kalydon tarım toplumunun değişimsel dili yansıtılmaktadır. Kral ve kahramanlardan oluşan aristokratik hiyerarşi ağı tarımsal üretimin düşmanı domuz avı bağlamında açıklanmaktadır. Sosyal sınıf, sınıflar arası hiyerarşi, üretim ve katma değerinin korunması ve rekabete dayalı iç sosyal çatışma meselesine dayalı toplumsal gerçeklikler soyut bazda ilahi günah mitolojisi unsurları eklenerek görselleştirilmiştir. Bu sahnedeki üç İskitli okçu da tarihi kişilikler olarak avcılık konusundaki becerileriyle toplumsal sınıf içindeki görevlerini icra etmektedirler.

İskit kostümlü görsellere yer verilen bazı Atina vazoları üzerinde graffiti tarzı yazılara da yer verilmiştir. Bu kafa karıştırıcı yazılar grubu genelde mantıksız, manasız veya anlamsız olarak tanımlanmaktadır; bilinen Hellence kelimelerle eşleşmeyen Hellence harf kümeleri ve Hellence olmayan isimlerden oluşmaktadır. Şimdiye kadar kataloglanan bu türden Attika yazıtlarının sayısı 1500 civarında olmasına rağmen şimdiye kadar çok azı üzerinde akademik çalışma yapılmıştır. Yakın zamanda yayımlanmış bir çalışmada bazı yazıtların lisan yazımı üzerinden sistematik dilbilimsel araştırması yapılmıştır; buna göre yazıtlar Eski İran, Abhazya, Çerkesya veya Karadeniz ve Antik İskitya bölgesinin bir kısmını kapsayan Kafkasya dillerinden kelimelerin harf çevirisidir. Kelimeler anlam ifade etmektedir ve İskit tarzı ayırt edici kostümleri giyenlerin etnik kimlikleriyle de bağlantıları olabilir.⁶⁹ Bu kelimeleri kullanan vazo ressamlarının bazıları, yukarıda bahsettiğimiz üzere İskitliler gibi yabancı kökenli olabilir. Ancak İskitlerde yazı geleneği olmadığı için ismi bilinmeyen İskitli zanaatkarların çoğu tarihe karışmış olmalıdır. Yine de özellikle Atina'da İskitler de dahil yabancı kültür etkisinin yazıya ve dönemin modasına yansıtıldığı kesin işaretlerini vermektedirler. Bu bağlamda vazolar üzerinde bazı Hellence olmayan orijinal isimler gerçek hayatın içinden İskitçe konuşan okçuların talebi doğrultusunda da yazılmış olabilir. İskitliler gibi giyinen ve hareket edenlere İskitliler gibi konuşanların da eklenmesi onların Atina'daki varlıklarını daha da güçlü kılmaktadır. Başta Herodotos ve Aristophanes olmak üzere diğer yazarlar da MÖ V. yy.'da Atina'da çift dil konuşan ve kamu hizmeti yapan İskitli okçulardan ve diğer İskitli kölelerden bahsetmektedir.⁷⁰

Atina vazoları üzerindeki İskitli okçu kostümü tasvirlerine Karadeniz bölgesindeki kurganlardan gün yüzüne çıkarılan sanat eserleri üzerinde de rastlanmaktadır. Her ne kadar MÖ IV. yy.'a ait bir örnek olsa da Kırım'da Pantikapaion yakınındaki Kul Oba kurganı buluntuları bu kapsamda dikkati çekmektedir. Üst düzey bir İskit asili, eşi ve hizmetkârına ait olduğu anlaşılan kurganda, silahlar (*gorytos*, kırbaç, kılıç-sapları, İskit bıçakları vb.), iş aletleri, kıyafet detayları, süs-tuvalet eşyaları ve kült amaçlı kaplar bulunmuştur. Bunlar arasında İskit atlılarını temsil eden hepsi altından muhteşem bir tork, demir kılıç kılıfı ve kabartmalı libasyon kabı belirtilmeye değerdir. İskitli asil ve eşi, altın plaklarla süslenmiş görkemli giysilere sahiptir, en muhteşem buluntu ise kadının ayaklarının yanına yerleştirilmiş İskit figürleriyle süslenmiş bir kaptır. İskit figürleriyle süslenmiş kap ince detaylara sahip olup üzerinde tasvir edilen İskitli okçunun (İskit yayı çekmekte) uzun saçı ve sakalları, sivri başlığı, bol pantolonu, botları ve tunikleri Atina vazoları üzerindeki figürlerin kostümlerini andırmaktadır.⁷¹

Bir diğer örnek Kazakistan'dan gelmektedir. İskitlerin Kuzey Karadeniz coğrafyasına Kazakistan'ın da içinde bulunduğu coğrafyadan geldikleri bilinmektedir. Kazakistan'da Alma-Ata kentinin 50 km. doğusunda Issık Gölü'nün sol kenarında 45 büyük kurgandan oluşan Esik'te K. Akışev tarafından 1969-70 yıllarında

⁶⁹ Bu konudaki kapsamlı çalışma için bkz. Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", s. 447-493.

⁷⁰ Konuyla ilgili görüşler için özellikle bkz. Mayor *et al.*, "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", s. 487-489.

⁷¹ Kul-Oba kurganındaki buluntular için bkz. N. F. Fedoseev, "The Necropolis of Kul Oba and Juz Oba", *Ancient Greek Colonies in the Black Sea II*, Edt. D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos, BAR International Series 1675, Oxford 2007, s. 990-991; B. Piotrovsky, "Excavations and Discoveries in Scythian Lands", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 32.5, 1973-1974, 27. Bkz. Fig. 7. Ayrıca bkz. Fig. 8.

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATINA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

başlatılan kazılar sonucunda hükümdar ailesi mezarlığı gün yüzüne çıkarılmıştır. Kurganın MÖ V. yy.'a ait olduğu düşünülmektedir. Kurgan açıldığında genç bir prens/hükümdar veya tiginin sivri uçlu başlığından (tolga veya börük) ayağındaki çizmesine kadar döküm tekniğiyle işlenmiş ve imal edilmiş (kuşak ve zırhın üstünde) dört bin civarında altın plakadan (165 tanesi hayvan üslubu ile yapılmış ince süslemeler) oluşan bir elbise ile gömüldüğü ortaya çıkarılmıştır. Külâh şeklindeki deri başlığı üzerinde başta dört adet at olmak üzere, dağ keçisi, kuş ve diğer hayvanların yanında ok ve üçgen şeklinde dağ sıraları tasvirleri bulunmaktadır. Sol yanında altınla kaplanmış bir hançer ve hançerin üstünde at figürlü süs plakası, sağ kolunda ise ince tabaka altın kılıflı demirden kılıcı ve yanında yine altınla kaplı kamçısı yer almaktadır. Gün yüzüne çıkarılan kaplar içinde en önemlisi üzerinde 26 harften oluşan yazının bulunduğu gümüş kulplu çanak. ⁷² Çanak üzerindeki yazının Orhun-Yenisey yazılarının prototipi olduğu düşünülen Kharosthi (*abugidasının*) alfabesinin yazıldığı Hotan-Sakaca'dan türemiş olabileceği düşünülmektedir; İskit/Sakalar Hotan bölgesini işgal ettiklerinde yazıyı Budistlerden öğrenmiş olmalıdır. Bu yazıyla ilgili birbirinden farklı okumalar yapılmıştır. ⁷³ Bu ve İran coğrafyasında bulunan benzer yazılar, İskitlerin MÖ V. ve hatta MÖ VI. yy. itibarıyla yazıyı da kullanabileceği kültür seviyesine ulaştıklarına işaret etmektedir. Esik kurganı altın adamı ve bölgede bulunmaya devam eden benzerleri, yukarıda değindiğimiz Herodotos'un Kuzey Karadeniz İskitlerinin altını nasıl kullandıklarına dair verdiği bilgileri tam anlamıyla teyit etmektedir. Esik kurganında üstün bir sanat ve maden işçiliğine işaret eden ağaç, metal, deri ve tekstil ürünlerinden buluntular üzerindeki görseller de Atina vazoları üzerindeki İskitlilerin taşıdıkları silahları ve süslü elbiseleri andırmaktadır. ⁷⁴ Ayrıca kurganda bulunan yazıt Atina'daki İskitli okçu ve talfesinin yazıyı kullanma ve kendi görsellerini yazılarla süsleme taleplerinde bulunma ihtimallerini öne çıkarmaktadır.

Sonuçta, Attika vazoları üzerinde yabancı askeri kostümü giymiş figürlerin Atina'ya MÖ VI. yy.'ın başlarından itibaren getirilmiş ve uzun süre kalmış olan özel İskitli okçu birliklerini yansıtmış olma ihtimali yüksektir. Antik dönemlerden modern çağa belli milletlerin ordularında hizmet etmiş olan yabancı askerlerin kıyafetlerinde farklılıklar görülmektedir. Hitit ve Pers ordusunda bunun örneklerine rastlanmaktadır. MS XV. yy.'da Macar ordusunda hizmet eden paralı hafif silahlı süvari birliği olan Hussarlar öylesine etkiliydiler ki, pek çok diğer Avrupa ülkesi kendi insanlarını kullanarak benzer bir askeri birlik oluşturmuş ve bunlar için aynı adı kullanmıştır. 1830 yılında Cezayir'in fethinden sonra Fransız ordusu içine alınan hafif silahlı Mağribi Cezayir askeri kıtası olan Zouaves, bir diğer örneği teşkil etmektedir. Cesaretleriyle övgü almış olan Zouaves, bol kırmızı pantolon (arkadan ponponlu), kuşaklı, kısa açık mavi kot ve kırmızı fesleriyle ayırt edici elbiselere sahip olmuştur. Fransızlar, birkaç yıl içinde Cezayir kökenli olmayanlardan kendi Zouaves birliklerini oluşturmuşlardır. ⁷⁵ I. Dünya Savaşı'nda İngiliz ordusunda değişik coğrafyalarda kendilerine özgü giysileriyle görev yapan Hintli askerler de örnek olarak gösterilebilir.

SONUÇ

Bazı İskit toplulukları MÖ VII. yy.'ın başlarından itibaren Uygur Özerk Bölgesi, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Türmenistan gibi Türk halklarının yaşadığı coğrafyadan Kuzey Karadeniz stepleri boyunca Tuna Nehri'ne kadarki alana kadar yayılmışlardır. Hatta zaman zaman Tuna Nehri'nin ve Kafkas Dağları'nın da güneyine akınlar düzenlemişlerdir. Kuzey Karadeniz steplerinde özellikle Kırım ve Dinyeper nehir vadilerini yeni yurtları olarak benimsemişlerdir. VII. yy.'ın ikinci yarısından itibaren Kuzey Karadeniz sahillerinde kurulan Hellen kolonileri ile ilişkilere girmişlerdir. Bu Hellen kolonilerin çoğunun kuruluş aşamasında surlarının olmaması, yerel halklarla nispeten huzur ve barışçıl bir şekilde yaşadıklarına işaret etmektedir. Olbia gibi koloni kentleriyle ortak bir yaşam alanı oluşturmuşlardır. Hatta günümüz Kerç Boğazı'nın kıyılarında Doğu Kırım ve Taman Yarımadası bölgesinde MÖ 480'li yıllardan itibaren varlığını sürdüren Kırım Bosphoros krallığının bir Hellen-İskit devleti olarak kurulduğu ve MS II. yy.'a kadar varlığını sürdürdüğü bilinmektedir. Berezan Adası ve Olbia kentindeki Hellen yerleşimciler, MÖ VII. yy. sonlarından itibaren sahilten kuzeye doğru 400-600 km. iç kara bölgesinde bulunan başta Belsk olmak üzere İskit yerleşim yerlerine göç etmişler ve başta köle ticareti olmak üzere ilişkilerini geliştirmişlerdir. İskitlerin MÖ VIII. yy.'ın başlarından itibaren başta altın olmak üzere değerli maden imalatında da çok nadide eserler verdikleri kurgan buluntularından bilinmektedir. İskit-Hellen ortak yerleşim alanlarının metalürji veya değerli maden ürünleri başta olmak üzere renkli keramik imalatında da ileri safhada oldukları, dolayısıyla Hellen zanaatkarların içlerinde kölelerin de olduğu İskitli yerel meslektaşları aracılığı ile işçiliklerini daha da geliştirdikleri görülmektedir. Hellen zanaatkarlar veya yetiştirdikleri köleler bu

⁷² U. Karcıoğlu, "Avarasya ve Sibirya Bölgelerinde Bulunan Bazı Kurganlar", *Kafdağı*, 4.1, 2019, s. 66-68.

⁷³ Bu okumalar arasında özellikle bkz. A. S. Amanjolov, "Runic-like inscription from Saka's burial near Alma-Ata", *Bulletin of Academy Sciences KazSSR*, 12.320, 1971, s. 64-66.

⁷⁴ Bkz. Fig. 9. Batı'da Romanya'da Dobruđa bölgesinden doğuda Kuzey Kafkasya'ya kadar geniş bir alanda İskitli zanaatkarlar tarafından oyularak yapılan heykeller arasında gerçek savaşçıların görüntüsünü yansıtanlar da bulunmaktadır. MÖ VII. yy.'dan IV. yy.'a kadar 140'ın üzerinde heykel bilinmektedir. Savaşçıların çoğu ceket veya kaftan giymektedir. Bazı örnekler zengin koruyucu zırha, büyük çoğunluğu genellikle metal tabakalardan ima edilmiş görüntüsü veren kemerlere işaret etmektedir (Gleba, "You Are What You Wear; Scythian Costume as Identity", s. 19).

⁷⁵ Hussar ve Zouaves ile ilgili olarak bkz. Davis, *Archery in Archaic Greece*, s. 187-188.

tecrübelerini Kuzey Karadeniz Hellen kolonileri aracılığı ile Ege dünyasındaki diğer Hellen kentlerine yaymışlardır. Hizmet alışverişi kapsamında teknolojinin doğrudan her iki tarafın elit kesimleri tarafından transfer edildiği durumlar da olmuştur. Atina MÖ VI. yy.'ın başlarından itibaren Çanakkale boğazı girişinde koloniler kurmaya başlamış ve bu süreçte İskitlerle bağlantılar kurulmaya başlanmıştır. Solon, yarı Hellen ve yarı İskitli Olbia'dan Anakhsarsis isimli bilge, mühendis ve askeri MÖ VI. yy.'ın başlarında Atina'da çok iyi ağırlamıştır. Anakhsarsis sadece bilge bir kişi olduğundan değil, 47. Olimpiyat oyunları kapsamında maiyetiyle birlikte okçuluk ve yağlı güreşle ilgili askeri tecrübelerini aktarmak için de Atina'ya gelmiş olabilir. Ancak geldiği andan itibaren kendi toplumuna ait bildiği daha ileri seviyedeki vasıf ve tecrübelerini Atinalılara öğrettiği kesindir. Başta demircilik olmak metalürji ve çömlekçi çarkı keramik teknolojileri, okçuluk, at biniciliği ve avlanma teknikleri bunların arasında sayılabilir. Atina kentinin o zamana kadar ordusunda okçu birliği olmadığından, Anakhsarsis'in Atina kurumlarını korumak için getirdiği özel okçu birliği eğitim amaçlı olarak da Atinalılara hizmet vermiş olabilir. Nitekim VI. yy.'ın sonlarına doğru vazolar üzerindeki okçu figürlerinin Atinaların fizyonomisini andırması bu şekilde açıklanabilir. Bu egzotik ve özel İskit okçu birliği Atina toplumu ve kültürü üzerinde öylesine bir etki bırakmıştır ki, onların Atina kırmızı ve siyah figür vazoları üzerindeki tasvirleri MÖ 570'li yıllardan itibaren neredeyse yüzyıl boyunca, Pers savaşlarına kadar sürmüştür.

Bir diğer değerlendirilmesi gereken nokta batılı tarihçilerin önyargıya dayalı bakış açılarıdır. Başta yazı olmak üzere aslında uygarlığa ait pek çok yeniliğin doğudan batıya yayıldığı gerçeği bilinçli olarak görmezlikten gelinmektedir. Bu üslup günümüzde batının gelişmişliğini temel alan anakronik bir yaklaşımdır. Antik Hellen uygarlığının pek çok yönden Mezapotomya, Anadolu, özellikle Fenike ve Mısır'dan beslendiğini görmek gerekmektedir. İskitler yazıyı kullanmayan, göçebe ve ilkel bir topluluk olarak görüldüğünden ötekileştirilmiş, döneminin Yakın Doğu uygarlıklarına olan katkıları göz ardı edilmeye çalışılmıştır. Oysaki, Herodotos'un da özellikle IV. kitabında vurguladığı üzere, MÖ VIII. yy.'dan başlayarak Doğu Türkistan'dan Tuna nehrine kadar çok geniş bir alana yayılan kurganlardan gün yüzüne çıkarılan eserler, İskitlerin çok yaygın olmasa da yazıyı kullandıklarını ve başta altın, bakır, tunç, demir olmak metal işleme teknolojisinde (at koşum takımları, at zırhları, zırhtan elbiseler, çeşitli silahlar, madeni kap kacaklar ve ziynet eşyaları) ve hatta keramik üretiminde Hellenlerden ileri safhada olduklarını ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA

Antik Literatür

Ath. *Deip.* (= Athenaios, *Deipnosophistai*).

The Deipnosophists. Translated by C. B. Gullick, vols. I-VII. Cambridge, Mass.-London: 1927-1999 (6). (The Loeb Classical Library).

Dem. (=Demosthenes, *Contra Phormionem*)

Demosthenes. Demosthenes with an English translation by A. T. Murray, Ph.D., LL.D. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1939.

Diod. (= Diodorus Sicilus)

Diodorus of Sicily. Translated by C. H. Oldfather, vol. VII; by C. B. Welles, vol. VIII; by R. M. Geer, vols. IX-X; by F. R. Walton, vols. XI-XII. Cambridge, Mass.-London: 1933-2004 (7). (Loeb Classical Library).

Diog. Laert. Lives of Eminent Philosophers. Diogenes Laertius. R.D. Hicks. Cambridge. Harvard University Press. 1972 (First published 1925).

Euseb. *chron.*

(= Eusebios, *Chronicorum*)

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

- Eusebi, *Chronicorum (Liber Prior)*. Ed. A. Schoene. Berlin 1875.
- FGrHist* (Die fragmenta der griechischen Historiker)
Die fragmenta der griechischen Historiker. Edited by F. Jacoby, vols. I-XV. Berlin/Leiden: 1923-1958.
- Hdt. (= Herodotos, *Historiai*)
Herodotus. Translated by A. D. Godley. Cambridge, Mass.-London: 1920 (Loeb Classical Library).
Herodot Tarihi. Çev. : M. Ökmen - A. Erhat, İstanbul 1991 (2).
- IG (= Inscriptiones Graecae)
Inscriptiones Graecae XIV. Inscriptiones Siciliae et Italiae, additis Galliae, Hispaniae, Britanniae, Germaniae inscriptionibus (Inscriptions of Sicily and Italy, as well as inscriptions in Gaul, Hispania, Britannia, Germania), ed. Georg Kaibel. Berlin 1890.
- Klemes. *Strom.* (= Titus Flavius Klemens, *Stromata*)
Ante-Nicene Fathers II. Edited by A. Roberts-j. Donaldson-A. C. Coxe. Buffalo, NY. 1885, Translated by W. Wilson. Rev. and Ed. For New Advent by K. Knight.
www.newadvent.org/fathers (16.06.2021)
- Louk. *Skyth.* (= Loukianos, *Skythes*)
http://lucianofsamosata.info/wiki/doku.php?id=home:texts_and_library:essays:the-scythian (16.06.2021)
- Paus. (= Pausanias, *Periegesis tes Hellados*)
Pausanias Description of Greece. Translated by W. H. S. Jones - H. A. Ormerod, vols. I-IV. Cambridge, Mass.- London: 1918 (Loeb Classical Library).
- Plat. *Pol.* (= Platon, *Politeia*)
Plato. Plato in Twelve Volumes, Vols. 5 & 6 translated by Paul Shorey. Cambridge, MA, Harvard University Press; London, William Heinemann Ltd. 1969.
- Plin. *NH.* (= G. Plinius Secundus, *Naturalis Historia*)
Pliny the Elder. The Natural History. Translated by J. Bostock. London: Taylor and Francis, 1855.
Plut. *Mor.* (= Plutarkhos, *Moralia: Hepta Sophon Symposion/Septem Sapientum Convivium*)
Plutarch's Moralia. Translated by F. C. Babbitt - W. C. Helmbold, vols. I-XIV. Cambridge, Mass.- London: 1928-1967 (Loeb Classical Library).
- Polyb. (= Polybios, *Historiai*)
The Histories. Translated by W. R. Paton, vols. I-VI. Cambridge, Mass.-London: 1922 *vd.* (Loeb Classical Library).
- Strab. (= Strabon)

The Geography of Strabo. Edited by H. L. Jones. Cambridge, Mass.-London: 1924. (Loeb Classical Library).

Modern Literatür

ACTON, P. H., *Manufacturing in Classical Athens (Phd Thesis)*, University of Melbourne 2010.

ALEKSEEV, A., "Some Problems in the Study of the Chronology of the Ancient Nomadic Cultures in Eurasia", *Journal on the Methods and Applications of Absolute Chronology: Geochronometria*, 21, 2002, 143-150.

AMANJOLOV, A. S., "Runic-like inscription from Saka's burial near Alma-Ata", *Bulltein of Academy Sciences KazSSR*, 12.320, 1971, 64-66.

ARMSTRONG, A. M., "Anacharsis the Scythian", *Greece and Rome*, 17, 1948, 18-23.

ARMBRUSTER, B., "Gold technology of the ancient Scythians - gold from the kurgan Arzhan 2, Tuva", *Archeo Sciences Revue d'archéométrie*, 2009, 33, 187-193. C:/Users/aidata169/Downloads/archeosciences-2193.pdf (16.06.2021).

ASHERI, D., "Herodotus on Thracian Society and History", *Hérodote et les peuples non Grecs*, Entretiens sur l'Antiquité Classique, 35, Edt. N. Nenci, O. Reverdin, Geneva 1990, 131-163.

AVRAM, A., "Some Thoughts about the Black Sea and the Slave Trade before the Roman Domination (6th-1st Centuries B.C.)", *The Black Sea in Antiquity: Regional and Interregional Economic Exchanges*, *Black Sea Studies* 6, Edt. V. Gabrielsen, J. Lund, Aarhus 2008, 242-245.

BALCER, J. M., "The Date of Herodotus IV.1: Darius' Scythian Expedition", *Harvard Studies in Classical Philology*, 76, 1972, 99-132.

BARRINGER, J. M., "Hunters and Hunting on the François Vase", *François Vase: New Perspectives*, *Papers of the International Symposium - Villa Spelman, Florence 23-24 May 2003*, Edt. H. Shapiro, M. Iozzo, A. Lezzi-Hafter, Bern 2013, 153-167.

BARRINGER, J. M., "Skythian Hunters on attic Vases", *Greek Vases: Images, Contexts, and Controversies*, Edt. C. Marconi, Leiden 2004.

BOARDMAN, J., "Greek Archaeology on the Shores of Black Sea", *Archaeological Reports*, 9, 1963, 34-51.

BOARDMAN, J., *The Greeks Overseas: Their Early Colonies and Trade*. 4th Edition. London 1999.

BRAUND, D. A., "Scythian Archers, Athenian Democracy and a Fragmentary Inscription from Erythrae", *Antichnyi mir i Vizantiya. A special volume in honour of the 70th birthday of Kadeyev V. I.*, Edt. V. Meshcheryakov, Kharkov 1997, 48-56.

BRAUND, D., 'Neglected Slaves', *Vestnik Drevnei Istorii*, 2005, 4, 24-45.

BRAUND, D., "Scythian laughter: conversations in the northern Black Sea region in the fifth century BC", *Cultural Interactions in the Black Sea Region in Antiquity*. Edt. P. Guldager, Aarhus 2008, 347-368.

BRAUND, D., "Analogy, polarity and morality in Scythian Hippake: Reflections on Herodotus, Histories 4.2", *Археологія і давня історія України*, 2.27, 2018, 427-433.

BUTYAGIN, A. M., "The History of the Northern Black Sea Region", *Greeks on the Black Sea, Ancient Art from the Hermitage*, *J. Paul Getty Museum*, Edt. A. A. Trofimova, Los Angeles 2007, 8-17.

BUTYAGIN, A.M., "Barrows of the Bosporan Kingdom during the 4th century B.C. as a Greek-barbarian Phenomenon", *Bollettino di Archeologia*, 100.106.3, 2010, 10-15.

http://hermitage.academia.edu/AlexanderButyagin/Papers/1235880/Barrows_of_the_Bosporan_Kingdom_during_the_4_th_century_BC_as_a_Greek-barbarian_Phenomenon (16.06.2021)

DAVIS, T. A., *Archery in Archaic Greece*, Columbia University 2013.

DAVYDOVA, L. I., "'Bosporan art': The Problem of Definition", *Greeks and Natives in the Cimmerian Bosphorus 7th-1st Centuries B.C.*, Proceedings of the International Conference October 2000, Taman, Russia, Edt. S. L. Solovyov, BAR International Series 1729, Oxford 2007, 32-33.

DEMİR, M., "İskitli Okçuların Atina'ya Getiriliş Tarihi Üzerine Yeni Bir Yorum (M.Ö. 5. YÜZYIL)",

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATINA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

Belleten, 45.244, 2001, 905-910.

DEMİR, M., “M.Ö. 6. Yüzyılda Atina Şehir Devletinin Ticari Politikası ve Yerleşimleri”, *Arkeoloji ve Sanat*, 107, Mart-Nisan 2002, 31-40.

DEMİR, M., “Antik Dönem Atina Toplumunda Karyalı Köleler”, *Olba*, 11, 2005, 25-48.

DEMİR, M., “Arkaik ve Klasik Dönem’de Tymnes Adlı Kariyalılar Üzerine Yeni Düşünceler”, *Olba*, 14, 2006, 1-22.

DEMİR, M., “Lucianus’un Anakharsis adlı Eserinin İçerik Bakımından Tanıtımı ve Yorumu”, *Uluslararası Samsath Lucianus Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Edt. M. Çevik, Adyaman Üniversitesi 2008, 31-56.

DEMİR, M., “İskit - Sparta Bağlantıları Üzerine Değerlendirmeler”, *Archivum Anatolicum*, 14(2), 2020, 177-218.

DEMİR, M., “İskitlerin Kökeni Üzerine Değerlendirmeler: Coğrafi Yorum”, *Kâşgarlı Mahmut Anısına Türkiye ve Türk Dünyası Araştırmaları VII*, Edt. Y. E. Tansü, Ankara 2020, 242-285.

DREWS, R., “The Earliest Greek Settlements on the Black Sea”, *Journal of Hellenic Studies*, 96, 1976, 18-31.

DURAN, M. “Pers (Akhaimenid) Bağlamında Sakalar”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21.3, 2019, 731-761.

EROĞLU, E., “İskitlerde Kuyumculuk”, *Cappadocia Journal of History and Social Sciences (CAHIJ)*, 2014, 3, 14-22.

https://cahij.com/?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=222405728_14-22.pdf&key=23052
(16.06.2021)

FEDOSEEV, N. F., “The Necropolis of Kul Oba and Juz Oba”, *Ancient Greek Colonies in the Black Sea II*, Edt. D.V. Grammenos, E. K. Petropoulos, BAR International Series 1675, Oxford 2007, 979-1022.

GAVRILYUK, N. A., ‘The Graeco-Scythian Slave-Trade in the Sixth and Fifth Centuries BC’, *The Cauldron of Ariantas: Studies Presented to A.N. Shcheglovon his 70th Birthday*, Edt. P. G. Bilde, J. P. Guldager, J. M. Höjte, V. F. Stolba, Aarhus 2003, 75-85.

GLEBA, M., “You Are What You Wear; Scythian Costume as Identity”, *Dressing the Past*, Edt. M. Gleba, C. Munkholt, M-L. Nosch, Ancient Textile Series 3, Oxbow Books 2008, 13-28.

GREENHALGH, P. A. L., *Early Greek Warfare: Horsemen and Chariots in the Homeric and Archaic Ages*, Cambridge 1973.

HALL, E., *Inventing the Barbarian: Greek Self-definition Through Tragedy*, Oxford 1989.

HELBIG, W., “Eine Heerschau des Peisistratos oder Hippias auf einer schwarzfigurigen Schale”, *SBMünchen*, 2, 1897, 259-320.

IVANTCHIK, A. I., “‘Scythian Archers on Attic Vases’ on Attic Vases: Problems of Interpretation”, *Ancient Civilisations from Siberia to Scythia*, 12.3-4, 2006, 197-271.

IVANTCHIK, A. I., “The Funeral of Scythian Kings: The historical reality and the description of Herodotus (IV, 71-72)”, *Barbarians of Ancient Europe*, Edt. L. Bonfante, Cambridge 2011, 71-106.

KARCIOĞLU, U., “Avarasya ve Sibirya Bölgelerinde Bulunan Bazı Kurganlar”, *Kafdağı*, 4.1, 2019, 54-78.

KHAZANOV, A. M., “Scythians and their Neighbours”, *Nomads as Agents of Cultural Change: The Mongols and Their Eurasian Predecessors*, Edt. R. Amitai, M. Biran, University of Hawai’i Press 2014, 32-49.

KINDSTRAND, J., *Anacharsis: the Legend and the Apophthegmata*, Upsala 1981.

KOÇAK, K., “Bozkır Türk Kültüründe Altının Ortaya Çıkışı ve İşlenip Yayılması”, *Cappadocia Journal of History and Social Sciences* 9, 2017, 275-287.

LAVELLE, B. M., “Herodotos, Skythian Archers, and the doryphoroi of the Peisistratids”, *Klio*, 74, 1992, 78-97.

LISSARRAGUE, F. M., *L'autre guerrier: archers, peltastes, cavaliers dans l'imagerie attique*, Rome 1991.

LOVEJOY, A. O, BOAS, G., *Primitivism and Related Ideas in Antiquity: A Documentary History of Primitivism and Related Ideas I*, Baltimore 1935.

MAYOR, A., COLARUSSO, J., SAUNDERS D., "Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases", *Hesperia*, 83, 2014, 447-493.

MILLER, M., "Foreigners at the Greek Symposium?", *Dining in a Classical Context*, Edt. W. J. Slater, Michigan 1991, 59-82. MILNE, J. G., "The Economic Policy of Solon", *Hesperia: Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 14.3, 1945, 230-245.

MINASYAN, S., *Scythian Archers in Ancient Attic Vase Painting: Their Identity and Function (MA Thesis)*, Thessaloniki 2016.

MINNS, E. H., *Scythians and Greeks: A Survey of Ancient History and Archaeology on the North Coast of the Euxine from the Danube to the Caucasus*, Oxford 1913.

MURZIN, V. Yu., "Key Points in Scythian History", *Scythians and Greeks, Cultural Interactions in Scythia, Athens and the Early Roman Empire (sixth century BC - first century AD)*, Edt. D. Braund, Exeter 2005, 33-38.

PETERSEN, J. H., *Cultural Interactions and Social Strategies on the Pontic Shores. Burial Customs in the Northern Black Sea Area c.550-270 B.C.*, Aarhus University Press 2010.

PETROPOULOS, E. K., "Problems in the History and Archaeology of the Greek Colonization of the Black Sea", *Ancient Greek Colonies in the Black Sea I*, Edt. D. V. Grammenos, E. K. Petropoulos, Archaeological Institute of Northern Greece, Nr. 4, Thessaloniki 2003, 17-94.

PETROPOULOS, E. K., "Ancient Greek Colonisation and Modern Scholarship: Colonial Endeavours in the Black Sea", *Greek Colonisation: New Data, Current Approaches*, Proceedings of the Scientific Meeting held in Thessaloniki (6 February 2015), Edt. D. Tsangari, P. A.-Veleni, Athens 2015, 93-111.

PHILLIPS, E. D., "The Scythian Domination in Western Asia: Its Record in History, Scripture and Archaeology", *World Archaeology*, 4.2, 1972, 129-138.

PIOTROVSKY, B., "Excavations and Discoveries in Scythian Lands", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin*, 32.5, 1973-1974, 26-31.

<http://www.jstor.org/stable/3269232> (16.06.2016)

REEDER, E. D., "Scythian Art", *Scythian Gold*, Edt. E. D Reeder, New York 1999, 37-58.

RICHTER, D. S., *Ethnography, Archaism, and Identity in the Early Roman Empire (Phd Thesis)*, University of Chicago 2001.

ROSTOVTSSEFF, M. I., "South Russia in the Prehistoric and Classical Period", *American Historical Review*, 26.2, 1921, 203-224.

SAUNDERS, D., "Achilles in Malibu? A Cup Attributed to Skythes", *Getty Research Journal*, 4, 2012, 1-12.

SOLOVYOV, S. L., "Archaic Berezan: Results of Recent Archaeological Investigations and its Historical Interpretation", *Frühes Ionien Eine Bestandsaufnahme (Milesische Forschungen Band 5)*, Panionion-Symposium Güzelçamlı 26. September-1. Oktober 1999, Edt. J. Cobet, V. von Graeve, W.-D. Niemeier, K. Zimmermann, Berlin 2007, 531-540.

SULIMIRSKI, T., "Scythian Antiquities in Western Asia", *Artibus Asiae*, 17.3-4, 1954, 282-318.

SULIMIRSKI, T. – TAYLOR, T., "The Scythians", *Cambridge Ancient History III 2.2*, Edt. J. Boardman, Cambridge 1991, 547-590.

SZEMERENYI, O., *Scripta Minora IV*, Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft der Universität Innsbruck 1991, 214-215.

TSETSKHLADZE, G. R., "Greek Penetration of the Black Sea", *The Archaeology of Greek Colonization: Essays dedicated to Sir John Boardman*, Edt. G.R. Tsetskhladze, F. De Angelis, Oxford 1994, 111-135.

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

TSETSKHLADZE, G. R. "Greek Colonization of the Black Sea Area: Stages, Models, and Native Population", *The Greek Colonization of the Black Sea Area. Historical Interpretation of Archaeology*, Edt. G. R. Tsetskhladze, Stuttgart 1997, 9-68.

TSETSKHLADZE, G. R., *The Greek Colonisation of the Black Sea Area: Historical Interpretation of Archaeology*, Franz Steiner Verlag 1998.

TSETSKHLADZE, G. R., "The Scythians: Three Essays", *The Black Sea, Greece, Anatolia and Europe in the First Millennium B.C.*, Edt. G. R. Tsetskhladze, Leuven 2011, 95-140.

TSETSKHLADZE, G. R., "Greeks, locals and others around the Black Sea and Its hinterland: recent developments", *The Danubian Lands between the Black Aegean and Adriatic Seas*, Edt. G. R. Tsetskhladze, A. Avram, J. Hargrave, Oxford 2015, 11-42.

TSETSKHLADZE, G. R., "Once again about the Establishment Date of Some Greek Colonies around the Black Sea", *Settlements and Necropoleis of the Black Sea and its Hinterland in Antiquity*, Select papers from the third international conference 'The Black Sea in Antiquity and Tekkeköy: An Ancient Settlement on the Southern Black Sea Coast', 27-29 October 2017, Tekkeköy, Samsun, Edt. G. R. Tsetskhladze, S. Atasoy, Oxford 2019, 1-41.

USTINOVA, Y., "Apollo Iatros: A Greek God of Pontic Origin", *Die Griechen und ihre Nachbarn am Nordrand des Schwarzen Meeres*, Beiträge des Internationalen archäologischen Kolloquiums Münster 2001 Eikon 9, Edt. K. Stähler-G. Gudrian, Münster 2009, 245-298.

VINOGRADOV, J. A., "Rhythms of Eurasia and the Main Historical Stages", *Meetings of Cultures in the Black Sea Region, Between Conflict and Coexistence*, Edt. P. G. Bilde, J. H. Petersen, Aarhus 2008, 13-28.

VOS, M. F., *Scythian Archers in Archaic Attic Vase-painting*, Groningen 1963.

WERNICKE, K., "Die Polizeiwache auf der Burg von Athen", *Hermes*, 26, 1891, 51-75.

WILLIAMS, D., "Onesimos and the Getty Iliupersis", *Greek Vases in the J. Paul Getty Museum V*, Occasional Papers on Antiquities 7, Edt. M. True, Malibu 1991, 41-64.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1837-0609-59 (16.06.2021)

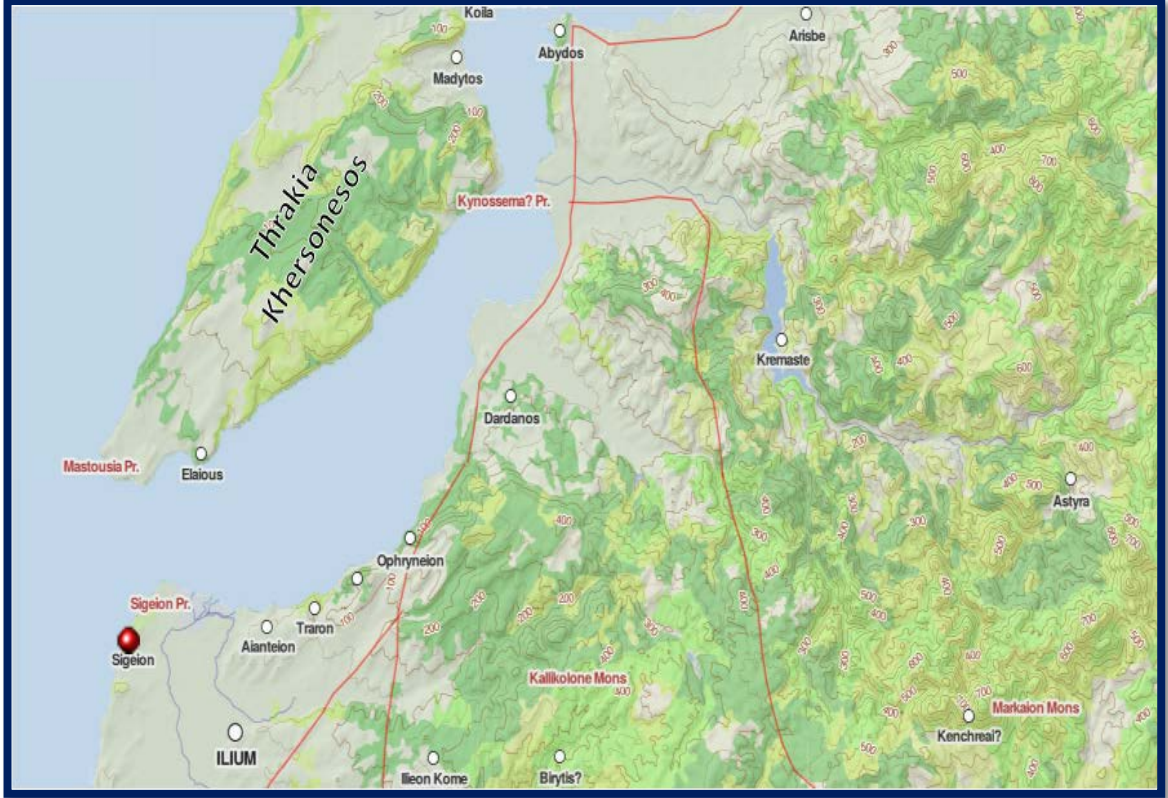
<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2018/03/pazrktan-gordiona-turk-dunyas-ii.html> (16.06.2021)

https://www.researchgate.net/figure/Figure-Five-Vase-from-the-Kul-Oba-kurgan-in-the-Crimea-4th-century-BCE-Skythes_fig3_285316455 (16.06.2021)

https://www.researchgate.net/figure/Figure-Four-Silver-vessel-from-Tchastje-Kurgan-3-near-Voronez-4th-century-BCE_fig2_285316455 (16.06.2021)<https://www.sanatin Yolculugu.com/esik-kurgani-ve-altin-elbiseli-adam-zirhi/> (16.06.2021)

EKLER

Harita 1. Sigeion ve Thrakia Khersonesos.

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATINA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

Fig. 1. Atina kırmızı figür tabağı: İskit kostümlü okçu-pantolon (*anaxyrides*), daracık kollu ceket (*kandys*) ve uzun kulak-kapaklı yumuşak deriden sivri başlık (*kydaris/kyrbasia*) giymiş haliyle.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1837-0609-59

Fig. 2. François vazosu olarak bilinen Atina siyah figür krateri. Köpeklerle ava katılan İskitli okçu figürü.

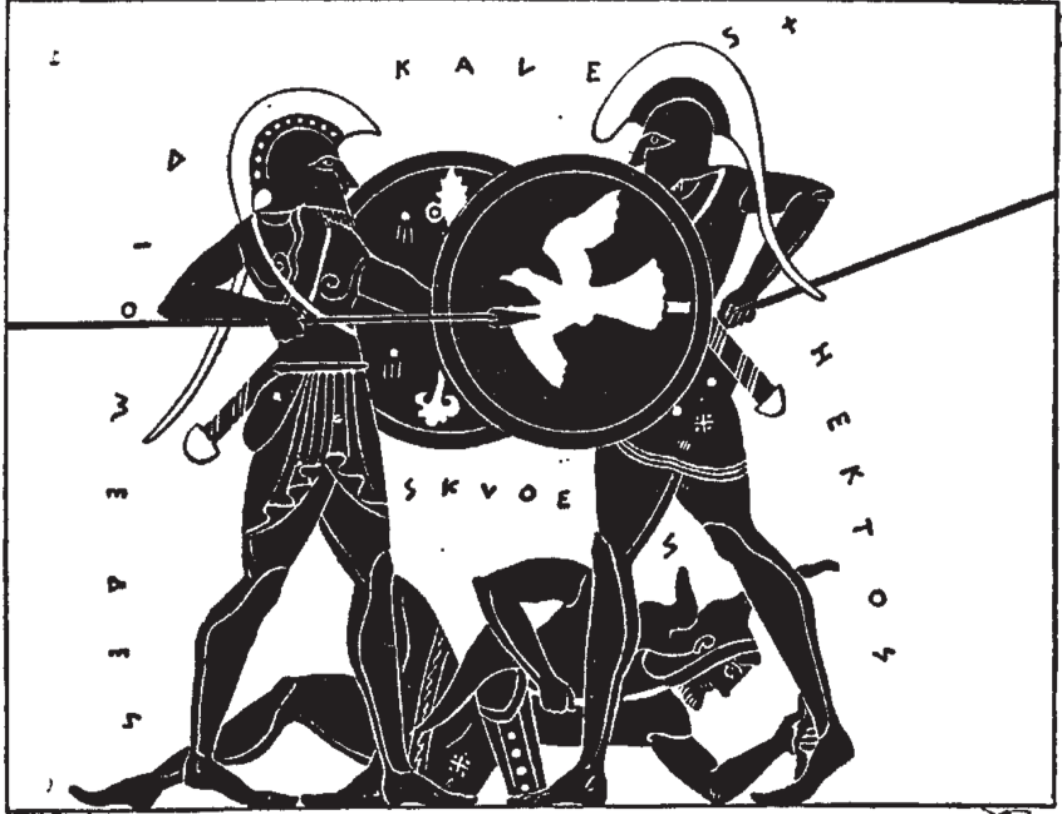

<https://tarihvearkeoloji.blogspot.com/2018/03/pazrktan-gordiona-turk-dunyas-ii.html>

Fig. 3. Apadana Rölyefleri'nde 11. Delegasyon, genellikle İskit/Saka tigrakhauda ile bağlantılandırılmaktadır (Duran "Pers (Akhaimenid) Bağlamında Sakalar", s. 738, Figür 4).

Fig. 4. Atina siyah figür *hydriasi*. Hektor-Akhilleus mübarezesi ve Yere Düşmüş İskitli okçu (Ivantchik, “Scythian Archers on Attic Vases’ on Attic Vases: Problems of Interpretation”, s. 222, Fig.9).

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

Fig. 5. Atina kırmızı figür amforası. İskit kostümü giymiş iki okçu tarafından etrafı çevrilmiş genç bir *hoplites* (Mayor *et al.*, “Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases”, s. 459 Figür 3).

Fig. 6. Atina kırmızı figür amforası. İskit kostümü giymiş okçu, bir genç, *hoplites* savaşçısı ve bir kadın (Mayor *et al.*, “Making Sense of Nonsense Inscriptions Associated with Amazons and Scythians on Athenian Vases”, s. 480 Figür 13).

MÖ VI. YY.'DA İSKİT-ATİNA İLİŞKİLERİNİN BAŞLANGICI ÜZERİNE

Fig. 7. Kırım'da Kul-Oba kurganında bulunan vazo üzerinde yayını çeken İskitli (MÖ IV. yy.). State Hermitage Museum, St. Petersburg.

https://www.researchgate.net/figure/Figure-Five-Vase-from-the-Kul-Oba-kurgan-in-the-Crimea-4th-century-BCE-Skythes_fig3_285316455

Fig. 8. Tchastje kurganından gümüş kase (Voronež yakını, MÖ IV. yy.) State Hermitage Museum, St. Petersburg.

https://www.researchgate.net/figure/Figure-Four-Silver-vessel-from-Tchastje-Kurgan-3-near-Voronez-4th-century-BCE_fig2_285316455

Fig. 9. Esik Kurganı, Altın Elbiseli Adam.

<https://www.sanatinyolculugu.com/esik-kurgani-ve-altin-elbiseli-adam-zirhi/>

